

sa

Sektorske analize

prosinac 2024. broj 118 godina 13 ISSN: 1848-8986

ekonomski
institut,
zagreb

HIR
INNOVATION & RESEARCH

Financira
Europska unija
NextGenerationEU

Analiza odabranih sektora Republike Hrvatske

Urednica Ivana Rašić

Sadržaj

3 **Uvod**

4 **Energetika: obnovljivi izvori energije**

8 **Kemijska industrija**

13 **Trgovina na malo**

18 **Hrana i piće**

23 **Telekomunikacije**

28 **Farmaceutska industrija**

32 **Građevinarstvo i nekretnine**

39 **Turizam**

43 **Literatura**

Ova publikacija izrađena je u sklopu aktivnosti "Popularizacija znanosti kroz publikaciju Sektorske analize" u Ekonomskom institutu, Zagreb te sufinancirana sredstvima iz **Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.-2026. – NextGenerationEU.**

_Uvod

— *Sektorske analize* prate stanje i trendove te poslovne događaje u odabranim sektorima hrvatskog gospodarstva: energetici: obnovljivim izvorima energije, kemijskoj industriji, trgovini na malo, hrani i piću, telekomunikacijama, farmaceutskoj industriji, građevinarstvu i turizmu. U ovom izdanju *Sektorskih analiza* dan je sažetak objavljenih analiza sektora u 2024. godini. Uz analizu osnovnih pokazatelja navedenih sektora za Republiku Hrvatsku, dana je i usporedba s pokazateljima za Europsku uniju te izvještaj sa Zagrebačke burze. Osim toga, analiza daje pregled financijskih pokazatelja vodećih trgovačkih društava navedenih sektora u Republici Hrvatskoj i očekivana kretanja.

— Energetika: obnovljivi izvori energije¹

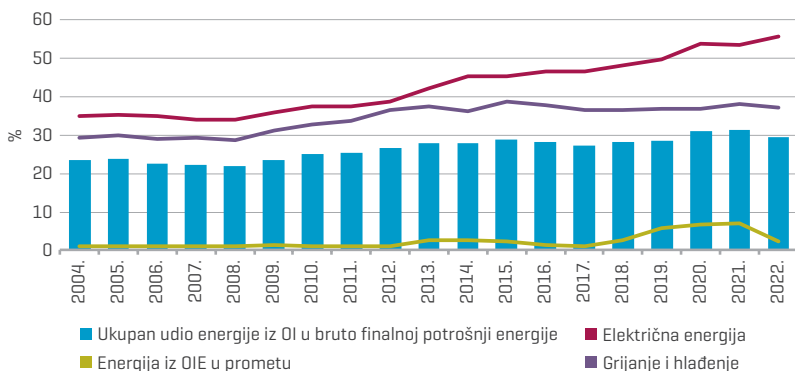
— Podaci Eurostata (2023) ukazuju da je 2022. godine ukupan udio energije iz obnovljivih izvora (OI) u bruto finalnoj potrošnji energije dosegnuo 23 posto na razini EU-a, što je oko 1,1 postotni bod više u odnosu na prethodnu godinu. Ostvareni udio energije iz OI je potrebno udvostručiti do 2030. godine, kako bi se ostvario ambiciozan cilj od minimalno 42,5 posto energije iz OI, čime se istovremeno smanjuju emisije stakleničkih plinova i ovisnost EU-a o uvoznim energentima. Ostvarenje ovog cilja znatno ovisi i o uspješnosti implementacije Direktive o energetskej učinkovitosti, koja je također revidirana u 2023. godini. Zajedno s ostalim pravilima vezanim za energiju i klimu, Direktiva cilja na smanjenje emisija stakleničkih plinova za barem 55 posto u odnosu na 1990. godinu, odnosno dodatno smanjenje od 11 posto ukupne energetske potrošnje do 2030. godine. Hrvatska kao zemlja članica Europske unije sudjeluje u ispunjenju zajedničkog cilja. U 2022. godini ukupan udio energije iz OI prekinuo je niz godišnjeg rasta od 2016. godine i zabilježio 29,4 posto, ili udio ispod 2020. godine. U 2022. godini Republika Hrvatska imala je 29,4 posto energije iz OI u bruto finalnoj potrošnji, od čega je udio električne energije iznosio 55,5 posto, a grijanja i hlađenja 37,2 posto. U 2022. godini ostvaren je pad udjela za -1,9 postotnih bodova u odnosu na 2021. godinu, koji se može pripisati značajnom padu udjela OI u prometu iz OI [-4,6 postotnih bodova] i padu udjela OI u grijanju i hlađenju [-0,79 postotnih bodova] koje porast od 2,1 postotnog boda u proizvodnji električne energije iz OI nije mogao nadoknaditi. Udio energije iz OI u prometu u bruto finalnoj potrošnji energije iznosio je 2,4 posto u 2022. godini.

Prema podacima za 2022. godinu, u strukturi proizvodnje električne energije iz OI najveći udio od 65,4 posto imale su vodne snage koje uključuju i proizvodnju električne energije iz velikih hidroelektrana. Zatim slijedi energija iz vjetra s 21,7 posto udjela te električna energija iz krute biomase sa 6,9 posto kao treći pojedinačni najznačajniji izvor električne energije iz OI. Biomasa se promatra kao obnovljivo gorivo koje može biti u krutom [ogrjevno drvo, sječka, peleti, briketi...], plinovitom [plinovi iz anaerobne fermentacije – bioplin, biometan te plinovi iz termičkih procesa]

1 Kulišić, B. (2024). Energetika: obnovljivi izvori energije. *Sektorske analize*.

Slika 1.
Udjeli energije iz OI u bruto finalnoj potrošnji u Hrvatskoj (2004. – 2022.) te podsektorski udjeli

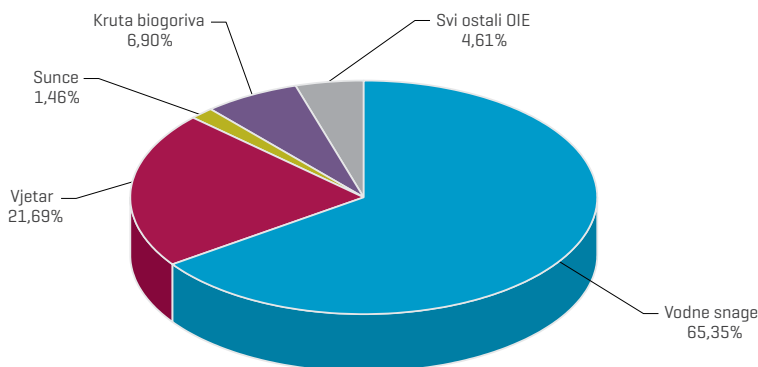
Izvor: Eurostat, SHARES summary results [24.1.2024.].

ili tekućem (biodizel, bioetanol i ostala tekuća biogoriva koja se koriste u prometu) obliku. Električna energija iz bioplina prikazana je zbirno s ostalim OI energije koji su sudjelovali s 4,61 posto. U odnosu na 2021. godinu, svi izvori električne energije iz OI bilježe porast u 2022. godini, s izuzećem ostalih elektrana na OIE koje bilježe značajan pad od -9,2 posto. Energija voda ima stabilnu proizvodnju, čime se prekida kontinuitet pada od 2018. godine koji je ukazivao na smanjenje produktivnosti hidroelektrana uslijed klimatskih promjena. Nova postrojenja za proizvodnju električne energije iz energije Sunca povećala su proizvodnju za 1,5 posto u odnosu na prethodnu godinu.

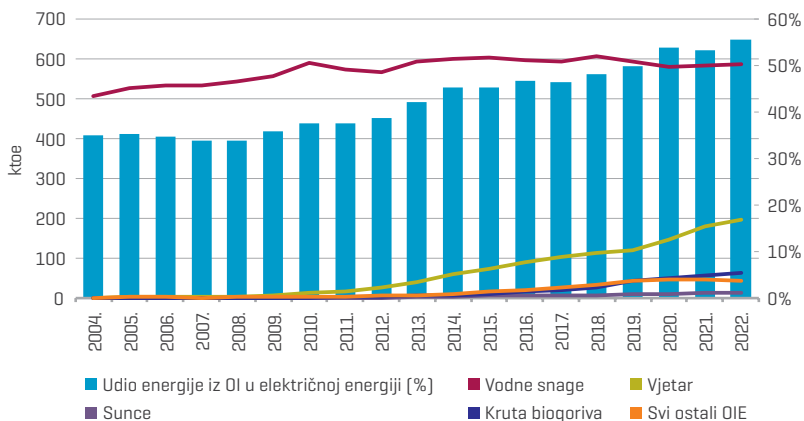
Slika 2.
Struktura proizvedene električne energije iz obnovljivih izvora u Hrvatskoj, 2022. (u %)

Izvor: Eurostat, SHARES summary results [24.1.2024.].

Slika 3.
Kretanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora u Hrvatskoj 2004. – 2022. godine i pripadajući udjeli

Izvor: Eurostat, SHARES summary results [24.1.2024.].

Unatoč padu proizvodnje iz ostalih OI, poglavito bioplina, porast svih tehnologija proizvodnje električne energije iz OI u 2022. godini ostvaruje ukupan porast u proizvodnji za 2,4 posto u odnosu na 2021. godinu.

Prema podacima Poslovne Hrvatske u 2022. godini je u djelatnosti „Proizvodnja rafiniranih naftnih proizvoda“ bilo aktivno 12 poslovnih subjekata, dok je u djelatnosti „Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija“ bilo aktivno njih 1.053. Unutar djelatnosti proizvodnje rafiniranih naftnih proizvoda 2022. godine najveće trgovačko društvo bila je INA d.d., koja je s ostvarenim ukupnim prihodima u visini od 4.653.332.200 eura ostvarila 99,1 posto ukupnih prihoda te djelatnosti. Prema podacima Poslovne Hrvatske, INA d.d. je u 2022. godini ostvarila bruto dobit od 397.903.917 eura [tablica 1]. U odnosu na 2021. godinu, ukupni prihodi povećani su za 56,9 posto, dok se dobit gotovo udvostručila [rast od 96,9 posto]. Društvo je u 2022. godini povećalo ulaganja u svim djelatnostima u usporedbi s 2021., i to na razinu od 358,3 milijuna eura, pri čemu je najveći dio ulaganja usmjeren u projekt nadogradnje Rafinerije nafte Rijeka i kampanju bušenja na sjevernom Jadranu. Broj zaposlenih smanjen je s 3.214 zaposlenih u 2021. na 3.005 zaposlenih osoba u 2022. godini (pad od 6,5 posto). Prikaz odabranih financijskih pokazatelja društva INA d.d. za 2022. i 2021. godinu dan je u tablici 1.

Tablica 1.
Odabrani pokazatelji
poslovanja društva
INA d.d., 2021. i 2022.

Napomena: p.b. označuje postotni bod.

Izvor: Poslovna Hrvatska.

	2021.	2022.	2022./2021.
Ukupni prihodi (u mil. eura)	2.966,2	4.653,3	156,9
Dobit prije oporezivanja (u mil. eura)	202,1	397,9	196,9
Broj zaposlenih	3.214	3.005	93,5
Bruto marža (u %)	6,8	8,6	1,7 p.b.
Profitabilnost imovine (u %)	5,6	7,5	1,9 p.b.
Proizvodnost rada (prihod u tis. eura po zaposlenom)	922,9	1.548,5	167,8
Koeficijent obrtaja ukupne imovine	1,0	1,4	144,7
Koeficijent tekuće likvidnosti	1,5	1,4	93,6
Koeficijent ukupne zaduženosti	0,3	0,3	106,1

Osnovna obilježja poslovanja vodećih trgovačkih društava u djelatnosti opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacije tijekom 2022. godine su povećanje prihoda, neznatno smanjenje zaposlenosti i poslovanje s gubitkom. Ukupni su prihodi deset vodećih trgovačkih društava ove djelatnosti u 2022. godini iznosili 11,5 milijardi eura i bili za čak 90,5 posto veći nego 2021. godine. Broj zaposlenih se na razini deset vodećih društava ove djelatnosti smanjio za 0,6 posto, i to s 10.200 zaposlenih u 2021. godini na 10.142 zaposlene osobe u 2022. godini. Deset vodećih trgovačkih društava kumulativno je u 2022. godini ostvarilo negativan

poslovni rezultat [6,3 milijuna eura gubitka], pri čemu su se i dobit i bruto marža smanjile u usporedbi s prethodnom godinom. Negativnom poslovnim rezultatu najviše je doprinijelo društvo HEP ELEKTRA d.o.o. koje je 2022. godinu zaključilo s gubitkom od 77,7 milijuna eura, a zatim slijedi Gradska plinara Zagreb – Opskrba d.o.o. s gubitkom od 12,8 milijuna eura. U tablici 2 prikazani su ključni pokazatelji deset vodećih društava unutar djelatnosti opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacije. U odnosu na prethodnu godinu, povećanje prihoda u 2022. godini ostvarilo je svih deset društava, među kojima predvode društva MET Croatia Energy Trade d.o.o. s rastom prihoda od 286,1 posto i MVM CEEnergy Croatia d.o.o. s rastom od 260,7 posto. Riječ je o hrvatskim podružnicama mađarskih energetske tvrtki MET Grupe i MVM Grupe. Obje tvrtke su zakupci LNG terminala na Krku (tu su još i Prvo plinarsko društvo d.o.o., HEP d.d., INA d.d. i slovenski Geoplin). Povoljne vrijednosti koeficijenta likvidnosti u 2022. godini bilježi svega jedno društvo, HEP-Proizvodnja d.o.o., dok preostalih osam društava imaju određene poteškoće u održavanju likvidnosti.

Tablica 2.
Deset vodećih trgovačkih društava u djelatnosti "Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija" – odabrani financijski pokazatelji, 2022.

Izvor: Poslovna Hrvatska.

	Ukupni prihodi (u mil. eura)	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Bruto marža [u %]
Prvo plinarsko društvo d.o.o.	4.368,1	0,9	1,1	1,2
MVM CEEnergy Croatia d.o.o.	1.721,0	1,0	1,0	0,3
HEP-Proizvodnja d.o.o.	1.510,6	0,8	2,0	0,1
MET Croatia Energy Trade d.o.o.	1.280,6	1,0	1,0	0,4
HEP ELEKTRA d.o.o.	717,3	1,2	0,8	-10,8
HEP-Operator distribucijskog sustava d.o.o.	567,6	0,6	0,8	1,4
GEN-I Hrvatska d.o.o.	500,5	0,8	1,2	0,2
HOPS d.d.	418,2	0,2	0,8	-0,3
Gradska plinara Zagreb – Opskrba d.o.o.	225,7	1,6	0,6	-5,7
E.ON Energija d.o.o.	193,8	0,6	0,9	5,6

Kemijska industrija²

Kemijski sektor definiran na temelju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti (NACE Rev. 2, odnosno Nacionalna klasifikacija djelatnosti 2007.) u širem smislu obuhvaća proizvodnju kemikalija i kemijskih proizvoda (odjeljak C20), proizvodnju proizvoda od gume i plastike (odjeljak C22) te proizvodnju osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka (odjeljak C21). Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda obuhvaća proizvodnju osnovnih kemikalija, gnojiva i dušičnih spojeva, plastike i sintetičkoga kaučuka u primarnim oblicima; proizvodnju pesticida i drugih agrokemijskih proizvoda; proizvodnju boja, lakova i sličnih premaza, grafičkih boja i kitova; proizvodnju sapuna i deterdženata, sredstava za čišćenje i poliranje, parfema i toaletno-kozmetičkih preparata; proizvodnju ostalih kemijskih proizvoda te proizvodnju umjetnih vlakana. S druge strane, proizvodnja proizvoda od gume i plastike obuhvaća proizvodnju vanjskih i unutrašnjih guma za vozila; proizvodnju ostalih proizvoda od gume; proizvodnju proizvoda od plastike; proizvodnju ploča, listova, cijevi i profila od plastike; proizvodnju ambalaže od plastike; proizvodnju proizvoda od plastike za građevinarstvo te ostalih proizvoda od plastike. Među postojećim proizvodima kemijske industrije i industrije plastike i gume u Hrvatskoj prednjači proizvodnja tehničkih plinova, polimera, prerađevina od gume i plastike, sredstava za pranje te boja i lakova.

Tablica 3.
Glavni sektorski pokazatelji, međugodišnje stope promjene u 2022. i 2023. godini, u %

Izvor: Izračun autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku.

	2022.	2023.
Industrija kemikalija i kemijskih proizvoda - C20		
Proizvodna aktivnost	-21,4	-2,7
Zaposlenost	1,9	-1,8
Bruto plaće (nominalno)	6,5	10,9
Industrija proizvoda od gume i plastike - C22		
Proizvodna aktivnost	3,7	-3,6
Zaposlenost	0,7	-3,0
Bruto plaće (nominalno)	8,7	14,7

² Rašić, I. (2024). Kemijska industrija. *Sektorske analize*.

Udio sektora kemijske industrije u bruto domaćem proizvodu (BDP-u) Hrvatske iznosio je 0,77 posto 2022. godine. Pritom je proizvodnja kemikalija, kemijskih proizvoda i umjetnih vlakana činila 0,22 posto, a proizvodnja proizvoda od gume i plastike 0,55 posto BDP-a te godine. Istovremeno, udio sektora kemijske industrije u BDV-u prerađivačke industrije iznosio je 6,3 posto, od čega je 1,8 posto činio udio industrije kemikalija, kemijskih proizvoda i umjetnih vlakana, a 4,5 posto udio industrije gume i plastike. Za usporedbu, 2020. godine u industriji kemikalija i kemijskih proizvoda ostvareno je 4 posto, a u industriji proizvoda od gume i plastike 4,8 posto BDV-a cjelokupne prerađivačke industrije. U ukupnoj je zaposlenosti prerađivačke industrije u 2023. godini sektor kemijske industrije sudjelovao s udjelom od 7 posto. Gledano izdvojeno, industrija kemikalija i kemijskih proizvoda u ukupnoj zaposlenosti prerađivačkog sektora 2023. godine sudjelovala je s 2,5 posto, a industrija plastike i gume s 4,5 posto. U ukupnom izvozu prerađivačke industrije ostvarenom od siječnja do prosinca 2023. godine, kemijski je sektor sudjelovao s 10,2 posto, pri čemu je industrija kemikalija i kemijskih proizvoda sudjelovala sa 6,5 posto, a prerada plastike i gume s 3,7 posto. Istovremeno, u ukupnom uvozu prerađivačke industrije kemijski je sektor sudjelovao s 12,5 posto (8,3 posto industrija kemikalija i kemijskih proizvoda te 4,2 posto prerada plastike i gume). U odnosu na prethodnu godinu, izvoz kemijskog sektora u 2023. godini povećan je za 0,9 posto, dok je uvoz smanjen za 5,1 posto. Industrija kemikalija i kemijskih proizvoda pritom bilježi rast izvoza od 4,2 posto, a pad uvoza od 6,7 posto. Istovremeno, u industriji polugotovih i gotovih proizvoda od gume i plastike izvoz pada brže od uvoza. Tako je u razdoblju od siječnja do prosinca 2023. godine izvoz industrije plastike i gume na međugodišnjoj razini smanjen za 4,2, a uvoz za 1,8 posto. Zbog ovisnosti o uvoznim sirovinama, obje industrije konstantno ostvaruju vanjskotrgovinski deficit. Vanjskotrgovinski deficit proizvodnje kemikalija i kemijskih proizvoda u 2023. godini iznosio je 1,5 milijardi eura, a proizvoda od gume i plastike 711,9 milijuna eura.

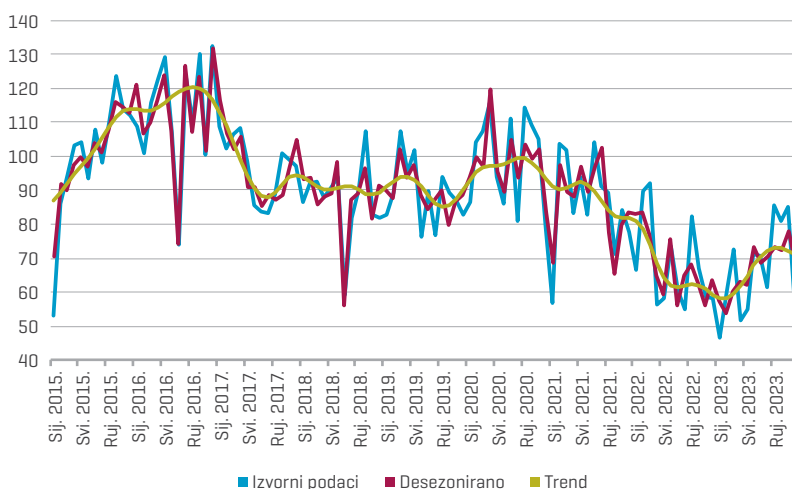
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda u Hrvatskoj 2023. godine bilježi međugodišnji pad od 2,7 posto, a industrija proizvoda od gume i plastike ostvaruje međugodišnji rast od 3,6 posto³. U odnosu na 2019. godinu, ukupna je proizvodnja industrije kemikalija i kemijskih proizvoda u 2023. godini bila manja za 25,8 posto. Istovremeno, ukupna je proizvodnja industrije prerade plastike i gume ostvarila pad od 3,2 posto. Međugodišnji pad proizvodnje industrije kemikalija i kemijskih proizvoda negativno se odrazio na kretanje zaposlenosti, ali ne i plaća. U odnosu na 2022. godinu, u 2023. su se godini prosječne mjesečne nominalne bruto plaće zaposlenih u ovoj industriji nominalno povećale za 10,9 posto, dok se zaposlenost u prosjeku smanjila za 1,8 posto. Prilikom analize kretanja plaća treba voditi računa i o činjenici da je prema podacima Državnog zavoda za statistiku na razini cjelokupnog hrvatskog gospodarstva prošle godine zabilježena inflacija od 8 posto. Prosječna bruto plaća isplaćena u prosincu 2023.

³ Rašić, I. (2024). Kemijska industrija. *Sektorske analize*.

godine u industriji kemikalija i kemijskih proizvoda iznosila je 1.467 eura, što je bilo 9,4 posto ispod prosjeka gospodarstva te 2 posto iznad prosjeka cjelokupne prerađivačke industrije. Istovremeno, industrija proizvoda od gume u 2023. godini bilježi nominalni rast prosječne mjesečne bruto plaće po zaposlenom od 14,7 posto na međugodišnjoj razini, dok je zaposlenost smanjena za 3 posto. Unatoč povećanju plaća, plaće u industriji proizvoda od gume i plastike su i dalje među najnižima u sektoru prerađivačke industrije. Prosječna nominalna bruto plaća isplaćena u prosincu 2023. godine u industriji proizvoda od gume i plastike iznosila je 1.266 eura, što je bilo za 21,9 posto ispod prosjeka gospodarstva te za 12 posto ispod prosjeka cjelokupne prerađivačke industrije.

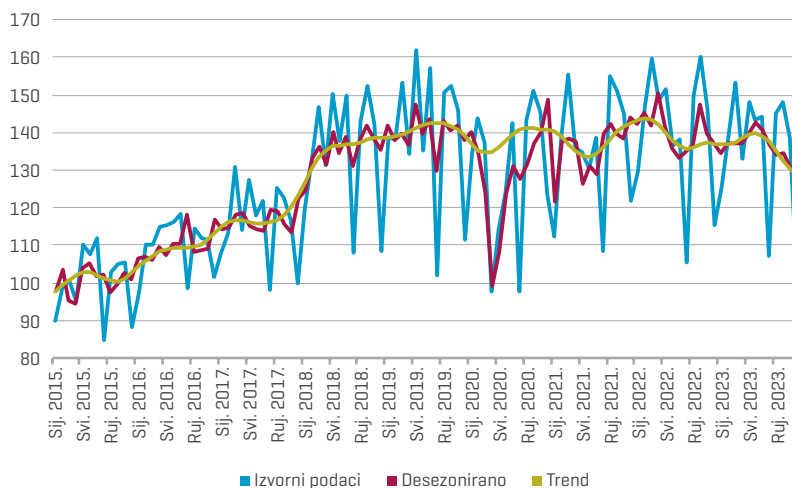
Slika 4.
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda, 2015. = 100, od siječnja 2015. do prosinca 2023. godine

Izvor: Ekonomski institut, Zagreb, na osnovi izvornih podataka Državnog zavoda za statistiku.

Slika 5.
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike, 2015. = 100, od siječnja 2015. do prosinca 2023. godine

Izvor: Ekonomski institut, Zagreb, na osnovi izvornih podataka Državnog zavoda za statistiku.

Prema podacima Poslovne Hrvatske za 2022. godinu, poslovni subjekti u kemijskoj industriji čine čak 7,4 posto poslovnih subjekata u prerađivačkoj industriji Hrvatske. U industriji kemikalija i kemijskih proizvoda bilo je aktivno 409 poslovnih subjekata, a u industriji gume i plastike njih 804. Poslovanje vodećih trgovačkih društava u djelatnosti proizvodnje kemikalija i kemijskih proizvoda i djelatnosti proizvodnje plastike i gume tijekom 2022. godine obilježio je rast ukupnih prihoda. Ukupni su prihodi deset

_Tablica 4.

Deset vodećih trgovačkih društava u proizvodnji kemikalija i kemijskih proizvoda – odabrani financijski pokazatelji, 2022.

	Ukupni prihodi (u mil. eura)	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Bruto marža (u %)
Petrokemija d.d.	261,9	0,51	0,80	4,05
Saponia d.d.	93,5	0,25	2,04	3,89
Adriatica Dunav d.o.o.	44,4	0,58	2,80	10,76
Hempel d.o.o.	42,7	0,50	1,57	13,27
Scott Bader d.o.o.	40,8	0,49	1,39	1,32
Messer Croatia Plin d.o.o.	36,6	0,11	5,92	18,17
Ireks Aroma d.o.o.	28,6	0,10	6,77	6,96
Meteor grupa – Labud d.o.o.	28,6	0,63	0,87	17,50
Chromos-Svjetlost d.o.o.	27,1	0,03	30,46	10,48
LUSH manufaktura d.o.o.	22,8	0,20	4,59	12,23

Izvor: Izračun autorice prema podacima Poslovne Hrvatske.

_Tablica 5.

Deset vodećih trgovačkih društava u proizvodnji plastike i gume – odabrani financijski pokazatelji, 2022.

	Ukupni prihodi (u mil. eura)	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Bruto marža (u %)
Bomark Pak d.o.o.	117,7	0,47	2,1	4,2
Muraplast d.o.o.	82,9	0,42	2,2	9,4
Gumiimpex-GRP d.d.	78,5	0,63	2,1	8,0
Deceuninck d.o.o.	40,0	0,88	1,1	0,4
Aquaestil plus d.o.o.	36,8	0,44	2,6	3,5
Alpla d.o.o.	32,4	0,64	1,5	0,4
Sipro d.o.o.	32,1	0,52	1,7	3,5
Vargon d.o.o.	30,7	0,32	2,7	8,5
Plastform d.o.o.	27,7	0,28	2,2	7,4
Marlex d.o.o.	25,8	0,42	3,4	9,3

Izvor: Izračun autorice prema podacima Poslovne Hrvatske.

vodećih trgovačkih društava industrije kemikalija i kemijskih proizvoda u 2022. bili veći za 4,5 posto u odnosu na 2021. godinu, a industrije plastike i gume za 27,1 posto.

Na Zagrebačku burzu uvršteno je samo jedno trgovačko društvo iz djelatnosti proizvodnje kemikalija i kemijskih proizvoda, Saponia, dok iz djelatnosti proizvodnje plastike i gume na Zagrebačku burzu nije uvršteno niti jedno društvo. Dionice Saponije su u 2023. na međugodišnjoj razini zabilježile pad prometa od 14,8 posto.

Prema podacima CEFIC-a, proizvodnja kemijskog sektora u Europskoj uniji je u 2023. godini zabilježila međugodišnji pad od 8 posto, a godinu dana ranije od 6,3 posto. Istovremeno, izvoz kemijskog sektora Europske unije ostvaruje pad od 7 posto, a uvoz od 21 posto. Pad proizvodne aktivnosti u odnosu na prethodnu godinu 2023. zabilježen je i na razini cijele prerađivačke industrije Europske unije, i to od 1,4 posto. Negativnim kretanjima najvećim dijelom doprinijela je energetska kriza obilježena porastom troškova energenata i sirovina te nedostatkom potražnje za proizvodima kemijskog sektora. Konkurentnost europske kemijske industrije narušena je uslijed visokih troškova energije i ovisnosti o trgovini u vrijeme geopolitičkih poremećaja. Gledano dinamički, udio kemijske industrije Europske unije na svjetskom tržištu smanjuje se tijekom posljednjeg desetljeća. Usprkos povećanju ukupne prodaje kemijskog sektora Europske unije s 519 milijardi eura u 2012. na 760 milijardi eura u 2022. godini, udio EU-27 u ukupnoj svjetskoj prodaji kemikalija smanjio se sa 17,1 posto na 14 posto. Padu tržišnog udjela europske kemijske industrije doprinijeli su faktori poput starenja stanovništva, zrelosti tržišta, visokih troškova energije i rada, regulatornog opterećenja i sve konkurentnijeg globalnog tržišta. Prema prognozama CEFIC-a, taj će se udio do 2030. godine smanjiti na 10,7 posto.

Globalno gospodarsko i poslovno okruženje još uvijek je neizvjesno za europska kemijska poduzeća, pa su i očekivanja rasta za 2024. i dalje ograničena. Više kamatne stope i dalje prigušuju potražnju u građevinskom sektoru, a ne očekuje se da će se automobilska industrija koja se oslanja na proizvode kemijskog sektora ubrzati iznad razina proizvodnje ostvarenih u 2023. Europsko udruženje za kemijsku industriju (CEFIC) za 2024. godinu oprezno prognozira rast kemijske proizvodnje u EU-27 u visini od 1 posto. Energetska kriza i problemi u lancu opskrbe osvijestili su potrebu za jačanjem industrijske otpornosti Europe kako bi se ostvarila ambiciozna preobrazba prema ciljevima Zelenog plana EU-a do 2050. U tom kontekstu europska kemijska industrija ima za cilj postati klimatski neutralna do 2050. godine, što znači da treba promijeniti način proizvodnje i ono što se proizvodi za manje od 30 godina, a da pritom ostane globalno konkurentna kako bi mogla nastaviti opskrbljivati važne vrijednosne lance EU-a, uključujući čistu tehnologiju.

— Trgovina na malo⁴

— Trgovina⁵ je važna gospodarska djelatnost; u lancu dodane vrijednosti ona je posrednik i snažno utječe na proizvodnju i potrošnju. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u 2023. godini udio trgovine u BDP-u izraženom u tržišnim cijenama iznosio je 20,2 posto, u zaposlenosti pravnih osoba 17,8 posto⁶ te u broju aktivnih pravnih osoba 14,9 posto. Trgovina je djelatnost u kojoj su promjene izuzetno dinamične i brojni čimbenici utječu na njezin razvoj. Nakon krize uvjetovane koronavirusom i jakih inflatornih pritisaka uzrokovanih geopolitičkim tenzijama i ratom u Ukrajini, u 2023. godini imamo signale za oporavak gospodarstva i trgovine na malo. Trgovina na malo nalazi se danas na prekretnici i pod pritiskom je da kontrolira rastuće troškove i u isto vrijeme povećava konkurentnost.

U 2023. godini realni promet u trgovini na malo kumulativno je povećan za 3,7 posto na međugodišnjoj razini. Nominalni rast cijena bio je 12,5 posto, a cjenovna komponenta iznosila je 8,8 posto. Realni promet je kroz godinu bio pozitivan u svim mjesecima, a posebno visoke stope rasta zabilježene su u posljednjem tromjesečju. Desezonirana i trend serija također pokazuju rast prometa u trgovini na malo za 8,2 posto i 8,1 posto u prosincu 2023. u odnosu na isti mjesec prethodne godine (slika 6).

U 2023. godini nominalni rast prometa na međugodišnjoj razini ostvarile su sve trgovačke struke, osim „Ostala trgovina na malo izvan prodavaonica“ koja je zabilježila pad od 6,4 posto (Državni zavod za statistiku, 2024a). U strukturi nominalnog prometa u trgovini na malo (G47) najveće nominalno povećanje prometa imale su trgovina motornim gorivima i mazivima (42,3 posto), ostale specijalizirane prodavaonice (16,4 posto), maloprodaja tekstila, odjevnih predmeta, obuće i kožnih proizvoda (14,8 posto), trgovina

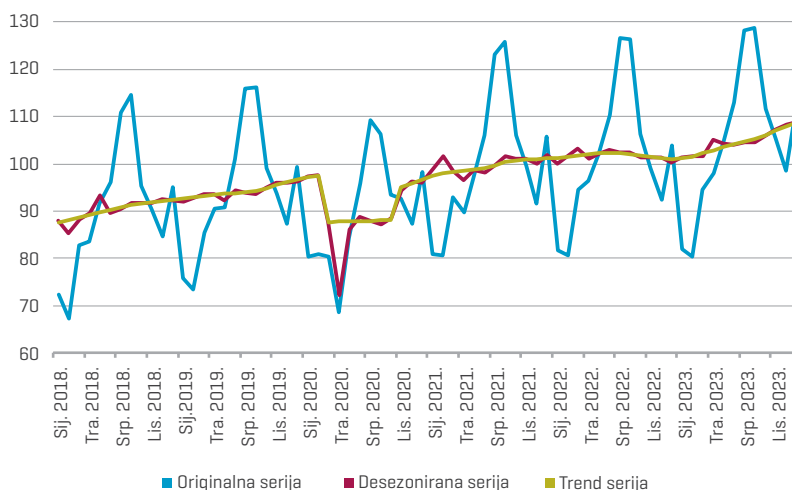
4 Anić, I.-D. (2024). Trgovina na malo. *Sektorske analize*.

5 Prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD 2007; Narodne novine, 58/2007), trgovina je klasificirana u području G kao trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala. Trgovina G obuhvaća odjeljak 45 (trgovinu na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima, popravak motornih vozila i motocikala), odjeljak 46 (trgovinu na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima) i odjeljak 47 (trgovinu na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima).

6 U prosincu 2023.

Slika 6.
Realni promet u trgovini na malo – desezonirana i trend serija, 2015. = 100

Izvor: Državni zavod za statistiku.

na malo internetom ili poštom [14,8 posto] i trgovina na malo računalne opreme, knjiga i novina, igara i igračkaka, cvijeća i sadnica, satova i nakita i ostala trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavaonicama pretežno živežnim namirnicama [13,9 posto].

Nakon visoke inflacije u 2022. godini, u 2023. godini dolazi do usporavanja inflatornih pritisa, iako je još uvijek riječ o visokoj inflaciji [8,0 posto]. U toj je godini i dalje bio visok rast cijena hrane i bezalkoholnih pića [12,7 posto]. U toj kategoriji znatan je bio rast cijena povrća [17,4 posto], šećera, džema, čokolade i slatkiša [17,3 posto], kruha i žitarica [16,9 posto], voća [13,7 posto], mlijeka, sira, jaja [11,5 posto] i mesa [10,7 posto]. Cijene odjeće i obuće porasle su za 8,2 posto, alkoholnih pića i duhana za 5,6 posto, dok je cijena goriva i maziva za osobna prijevozna sredstva smanjena za 6 posto [Državni zavod za statistiku, 2024b]. U 2023. godini broj maloprodavača se i dalje smanjuje. Tako je broj aktivnih pravnih osoba u trgovini na međugodišnjoj razini smanjen za 4,1 posto [1.124 u apsolutnom iznosu], a broj obrtnika za 1,4 posto [122 u apsolutnom iznosu]. Istovremeno, u gospodarstvu je povećan broj pravnih osoba za 0,3 posto, a obrtnika za 5,9 posto, što je utjecalo na pad udjela trgovine u gospodarstvu. Smanjenje broja maloprodavača je dugoročni trend; tako je u 2023. godini bilo 9,2 posto manje pravnih osoba u trgovini i 6,9 posto manje obrtnika nego u 2018. godini, dok je broj pravnih osoba u gospodarstvu povećan. Ovo smanjenje broja maloprodavača može se protumačiti konsolidacijom tržišta, pri čemu veliki maloprodavači istiskuju male, što dovodi do koncentracije tržišnog udjela velikih maloprodavača.

U 2022. godini zaposlenost u pravnim osobama u trgovini [G] povećana je na međugodišnjoj razini za 2,6 posto [5.483 radnika u apsolutnom iznosu] i u trgovini na malo [G47] za 1,4 posto [1.613 u apsolutnom iznosu]. Ovaj rast zaposlenosti ukazuje na rast gospodarske aktivnosti i povećanje optimizma potrošača koji se pozitivno odražava na potrošnju. Istovremeno,

u trgovini nedostaje radne snage, i to ne samo prodavača ili blagajnica, već i vozača, skladištara i drugih profila radnika, što maloprodavači rješavaju zapošljavanjem umirovljenika kojima Zakon o radu dozvoljava da rade pola radnog vremena, studenata i stranaca. Istovremeno, zaposlenost u obrtničkoj trgovini opada u posljednje tri godine. U 2023. godini ona je smanjena za 1,8 posto. Ovo smanjenje može se protumačiti zatvaranjem obrtničkih radnji i pojačanom konkurencijom velikih trgovačkih lanaca kojima mala obrtnička trgovina teško konkurira.

U 2023. godini plaće su nominalno povećane u trgovini na malo. Na međugodišnjoj razini u trgovini na malo [G47] prosječne mjesečne bruto plaće po zaposlenome u pravnim osobama povećane su za 14,3 posto, a neto plaće za 12,6 posto. Usprkos rastu, neto plaće u trgovini na malo su i dalje niske. U 2023. godini neto plaće u trgovini na malo bile su niže za 9,9 posto u odnosu na trgovinu i za 18,4 posto u odnosu na gospodarstvo. Niske plaće umanjuju motivaciju zaposlenih, otežavaju privlačenje talenata i stručnjaka u sektor te imaju negativan utjecaj na uslugu i zadovoljstvo.

Prema podacima FINA-e, u 2022. godini trgovačka društva u trgovini na malo [G47] ostvarila su rast prihoda od prodaje od 14,0 posto. Troškovi prodane robe povećani su za 12,1 posto, tj. nešto manje od prihoda od prodaje, pa je došlo do porasta bruto marži za 13,9 posto. Broj zaposlenih je povećan za 2,5 posto, ali su rasle i plaće i troškovi osoblja [12,1 posto]. Produktivnost rada povećana je jer su prihodi rasli brže od zaposlenosti. Dobit prije oporezivanja je također povećana za 7,5 posto, jer su prihodi povećani više od troškova. U načelu, podaci pokazuju oporavak trgovine na malo nakon pandemijske godine. Treba, međutim, napomenuti da je riječ o nominalnim iznosima i da smo te godine imali visoku inflaciju, posebno u dijelu hrane i bezalkoholnih pića.

U tablici 6 prikazani su rezultati vodećih deset maloprodavača u 2022. godini. U toj je godini Konzum plus bio vodeći maloprodavač po ostvarenim prihodima od prodaje u Hrvatskoj s ostvarenim prihodom od prodaje od 11,9 milijardi kuna. Drugi maloprodavač po ostvarenom prihodu od prodaje u 2022. godini bio je Lidl. Među prva tri maloprodavača u Hrvatskoj je i Spar Hrvatska, koji je dio grupe Spar Holding AG iz Austrije, koja je bila na 77. mjestu među 250 najvećih maloprodavača u svijetu. Konzum plus je 2022. godine bio vodeći trgovac na malo u Gradu Zagrebu i šest županija [Zagrebačkoj, Krapinsko-zagorskoj, Varaždinskoj, Karlovačkoj, Ličko-senjskoj te Osječko-baranjskoj županiji]. Konzum plus je u 2022. godini povećao prihod od prodaje za 13,7 posto, ostvario dobit u iznosu od 158,8 milijuna kuna i smanjio broj zaposlenih za 1,6 posto u odnosu na 2021. godinu. Prema istraživanju Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja, Konzum plus je u 2022. godini imao 628 prodajnih mjesta [tipa malih prodavaonica,

samoposluga, supermarketa i hipermarketa), osam više nego prethodne godine. Spar ima 132 prodajna mjesta na području 18 županija i Grada Zagreba. Lidl je imao 107 prodajnih mjesta (sva su velikog formata tipa supermarketi). Među vodećim maloprodavačima nalaze se i Plodine, Kaufland, Tommy, Studenac, Pevex, dm-drogerie markt i Tisak plus. Plodine su u 2022. godini bile na prvom mjestu u matičnoj Primorsko-goranskoj te u Istarskoj županiji, a na drugoj poziciji u dvije županije: Ličko-senjskoj i Zadarskoj županiji, dok je Kaufland vodeći trgovac na malo u Brodsko-posavskoj i Požeško-slavonskoj županiji. Tommy najviše prihoda ostvaruje i lider je u Splitsko-dalmatinskoj, Šibensko-kninskoj i Zadarskoj županiji, a na drugom je mjestu u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

Tablica 6.

Odabrani pokazatelji poslovanja vodećih deset maloprodavača u 2022. godini

	Prihodi od prodaje (u mlrd. kuna)	Bruto marža (u % prihoda od prodaje)	Profitabilnost prodaje (u %)	Koeficijent ukupne zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Prosječno razdoblje plaćanja obveza prema dobavljačima (u danima)
Konzum plus	11,9	27,8	1,3	0,858	0,446	48,1
Lidl Hrvatska	7,8	25,7	6,2	0,436	1,133	20,9
Spar Hrvatska	5,7	21,7	0,0	0,769	0,789	38,6
Plodine	5,3	21,1	6,5	0,657	0,891	61,4
Kaufland Hrvatska	4,7	27,9	3,0	0,331	1,272	23,1
Tommy	4,1	27,9	4,0	0,863	0,974	46,6
Studenac	3,1	29,5	-0,2	0,804	1,139	73,5
Pevex	2,8	32,6	12,7	0,293	4,996	12,3
dm-drogerie markt	2,3	36,6	3,3	0,770	1,263	31,2
Tisak plus	2,1	22,0	1,5	0,751	0,731	46,5

Napomene: Obuhvat je odjeljak G47 bez djelatnosti G47.3 (trgovina na malo motornim gorivima i mazivima u specijaliziranim prodavaonicama). Profitabilnost prodaje = neto dobit nakon oporezivanja/poslovni prihodi * 100; koeficijent ukupne zaduženosti = ukupne obveze/ukupna imovina; koeficijent tekuće likvidnosti = kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze. Prosječno razdoblje plaćanja obveza prema dobavljačima = 365/koeficijent obrtaja obveza prema dobavljačima; koeficijent obrtaja obveza prema dobavljačima = neto prodaja/obveze prema dobavljačima.

Izvor: Izračun autora prema podacima FINA-e.

Realni promet u trgovini na malo u EU-27 (G47, kalendarski prilagođeni indeksi u odnosu na isto razdoblje prošle godine) smanjen je za 2 posto u 2023. u odnosu na prethodnu godinu. Promet prehrambenih proizvoda smanjen je realno za 2,6 posto, a promet neprehrambenih proizvoda (bez trgovine gorivom) za 0,9 posto. Strukturne poslovne statistike u trgovini na malo omogućuju usporedbu trgovine na malo u Hrvatskoj i trgovine na malo u zemljama EU-a. U bazi strukturnih statistika Eurostata zadnji raspoloživi niz podataka za djelatnost G47 (trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima) bio je za 2021. godinu. U usporedbi sa zemljama EU-a, Hrvatska je u grupi zemalja koje imaju okrupnjenu trgovinu na malo, s većim brojem zaposlenih po maloprodavaču. S druge strane, po većini pokazatelja uspješnosti, ona zaostaje za prosjekom EU-a. Zaostaje

za prosjekom EU-a u proizvodnosti rada, ima niže plaće u trgovini na malo, niže marže i niže investicije, što sve otežava razvoj trgovine na malo. U 2021. godini prosječni troškovi osoblja po zaposlenom bili su za 35,1 posto niži od prosjeka EU-a. Plaće u Hrvatskoj nisu motivirajuće za privlačenje radnika i stručnjaka i za povećanje proizvodnosti rada. Proizvodnost rada [mjerena kao bruto dodana vrijednost u trgovini na malo po zaposlenom] manja je za 45,8 posto u odnosu na prosjek EU-27.

Hrana i piće⁷

Industrija hrane i pića ističe se po visokom udjelu u hrvatskom BDP-u i ukupnoj zaposlenosti. Udio industrije hrane i pića u BDP-u Hrvatske u 2022. godini iznosio je 2,3 posto [od čega je udio proizvodnje hrane iznosio 1,8 posto, a proizvodnje pića 0,5 posto]. Istovremeno je udio proizvodnje hrane i pića u BDP-u prerađivačke industrije iznosio 18,8 posto. Proizvodnja hrane pritom prisvaja udio od 14,4 posto, a proizvodnja pića od 3,7 posto.

Tablica 7. Kretanje glavnih sektorskih pokazatelja, međugodišnje stope promjene, 2023., u %

Izvor: Izračun autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku.

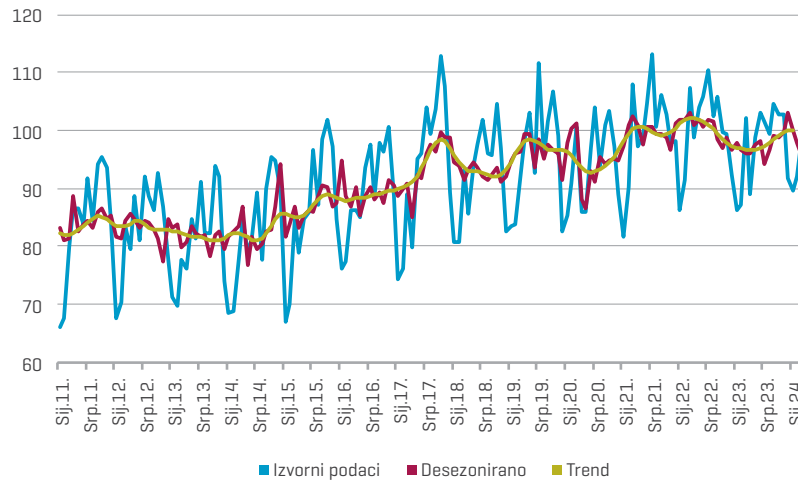
Industrija hrane	2023.
Proizvodna aktivnost	-2,9
Zaposlenost	3,0
Prosječna bruto plaća	15,1
Industrija pića	2023.
Proizvodna aktivnost	3,2
Zaposlenost	4,7
Prosječna bruto plaća	5,9

Industrija hrane nakon rasta proizvodne aktivnosti od 0,3 posto u 2022. godini, u 2023. godini bilježi međugodišnji pad od 2,9 posto (slika 7). Udio industrije hrane i pića u ukupnoj zaposlenosti u 2023. godini iznosio je 3,4 posto [od čega je udio proizvodnje hrane iznosio 3 posto, a proizvodnje pića 0,4 posto]. Usprkos padu ukupne aktivnosti industrije hrane, broj zaposlenih se povećao. To se odrazilo na rast aktivnosti sektora, kao i na blagi rast plaća. U prosincu 2023. godine, industrija hrane zapošljavala je 43.387 radnika, što u odnosu na isti mjesec 2022. godine predstavlja za 3 posto veću zaposlenost. Mjesečne su bruto plaće u prosincu 2023. godine u industriji hrane na međugodišnjoj razini nominalno povećane za 15,1 posto. Pritom je prosječna bruto plaća isplaćena u prosincu 2023. godine iznosila 1.336 eura.

7 Palić, P. (2024). Hrana i piće. *Sektorske analize*.

Slika 7.
Proizvodnja hrane,
2021. = 100

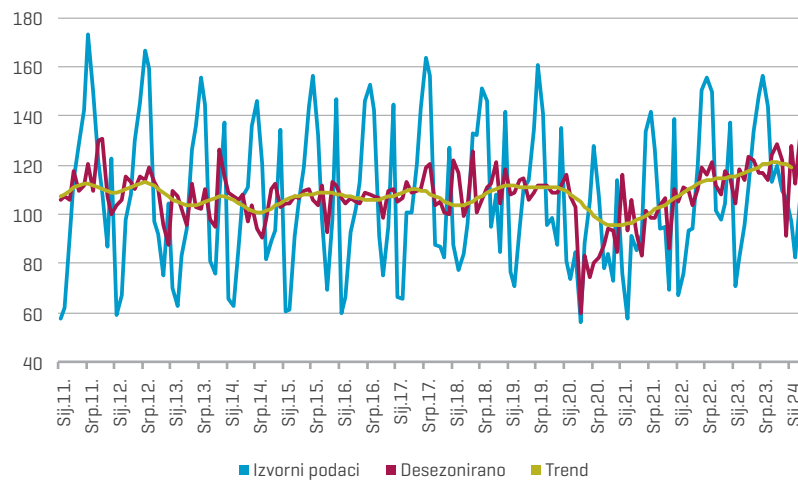
Izvor: Ekonomski institut, Zagreb, na osnovi izvornih podataka Državnog zavoda za statistiku.

Proizvodna aktivnost industrije pića na razini 2023. godine zabilježila je međugodišnji rast od 3,2 posto, dok je u 2022. godini zabilježen rast od 12,2 posto (slika 8). Paralelno s povećanjem aktivnosti tijekom 2023. godine, industriju pića obilježava i povećanje broja zaposlenih. Tako je u prosincu 2023. godine ova industrija zapošljavala 5.462 radnika, što je za 4,7 posto više nego u istom mjesecu 2022. godine.

Slika 8.
Proizvodnja pića,
2021. = 100

Izvor: Ekonomski institut, Zagreb, na osnovi izvornih podataka Državnog zavoda za statistiku.

Prosječna nominalna bruto plaća isplaćena u prosincu 2023. godine u industriji pića iznosila je 1.747 eura, što je bilo za 7,8 posto iznad prosjeka gospodarstva te za 21,5 posto iznad prosjeka cjelokupne prerađivačke industrije. Izvoz prehrambenih proizvoda, pića i duhanskih proizvoda od 2010. do 2023. godine povećan je za 238,2 posto, a uvoz za 277,6 posto. Brži rast uvoza od rasta izvoza doveo je do blagog pogoršanja vanjskotrgovinske bilance i samim time manje pokrivenosti uvoza izvozom. Pokrivenost uvoza izvozom proizvoda prehrambene industrije, industrije pića i duhanskih proizvoda iznosila je 57,1 posto u 2023., dok je 2010. godine iznosila 63,8 posto.

Uvidom u posljednje financijske pokazatelje za deset vodećih trgovačkih društava u industriji hrane može se zaključiti kako ovaj sektor pokazuje povećanje aktivnosti tijekom 2022. godine. Na povećanu aktivnost upućuje kretanje ukupnih prihoda koji su u 2022. godini bili veći za 18,6 posto u odnosu na 2021. godinu. Također, uz povećanje prihoda zabilježena je i povećana zaposlenost za 7,7 posto te se proizvodnost rada povećala za 7,1 posto u 2022. godini.

U 2022. godini zabilježeno je smanjenje dobiti prije oporezivanja za deset najvećih trgovačkih društava prehrambene industrije [736 milijuna kuna] u odnosu na 2021. godinu [786 milijuna kuna].

Tablica 8.
Deset vodećih trgovačkih društava u djelatnosti proizvodnje hrane – odabrani financijski pokazatelji, 2022.

Izračun autorice prema podacima Poslovne Hrvatske.

	Ukupni prihodi (u mil. kuna)	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Bruto marža (u %)
Vindija d.d.	3.463,5	0,7	0,7	0,6
Dukat d.d.	2.521,4	0,2	1,4	3,8
Podravka d.d.	2.494,9	0,2	1,7	9,1
Mesna industrija braća Pivac d.o.o.	2.190,0	0,5	0,8	4,0
PIK Vrbovec plus d.o.o.	2.158,5	0,7	1,8	2,7
PPK d.d.	1.863,7	0,3	3,7	3,1
Zvijezda plus d.o.o.	1.474,7	0,6	1,9	4,3
Ledo plus d.d.	1.246,3	0,1	2,6	6,4
Enna Fruit d.o.o.	1.079,2	0,7	1,3	1,5
Kraš d.d.	1.074,0	0,3	3,0	3,0

Prema financijskim pokazateljima za deset vodećih trgovačkih društava u djelatnosti proizvodnje pića može se zaključiti da je tijekom 2022. godine povećana aktivnost ovog sektora. Nakon pada aktivnosti u 2018., 2019. i 2020. godini, deset vodećih društava industrije pića u 2021. i 2022. godini bilježi međugodišnji rast ukupnih prihoda od 21,2 posto i 19,9 posto. Također, međugodišnje povećanje prihoda uz istovremeno skromno povećanje zaposlenosti [broj zaposlenih povećan je za 0,6 posto] za posljedicu je imalo povećanje proizvodnosti rada. Štoviše, proizvodnost rada se u 2022. godini povećala za 19,2 posto u odnosu na 2021. godinu.

Tablica 9.
Deset vodećih trgovačkih društava u djelatnosti proizvodnje pića – odabrani financijski pokazatelji, 2022.

Izvor: Izračun autorice prema podacima Poslovne Hrvatske.

	Ukupni prihodi (u mil. kuna)	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Bruto marža (u %)
Coca-Cola HBC Hrvatska d.o.o.	1.354,8	0,4	1,2	8,2
Jamnica plus d.o.o.	1.299,6	0,7	1,5	9,3
Zagrebačka pivovara d.o.o.	1.270,3	0,7	0,8	18,3
Heineken Hrvatska d.o.o.	937,9	0,4	1,3	10,6
Badel 1862 d.d.	471,7	0,3	2,9	14,1
Carlsberg Croatia d.o.o.	466,2	0,5	1,0	4,6
Slavonija slad d.o.o.	252,6	0,8	2,0	5,0
Maraska d.d.	134,2	0,8	1,1	1,0
Agrolaguna d.d.	133,5	0,7	1,2	-6,6
Kis pića d.o.o.	87,2	0,7	1,3	1,1

Od vodećih deset proizvođača hrane, na Zagrebačku burzu uvrštena je Podravka. Podravka je s težinom u indeksu od 18,96 posto uvrštena u sastav indeksa CROBEX 10 koji predstavlja deset dionica s najvećom *free float* tržišnom kapitalizacijom i prometom. Zanimljiv je podatak da je u 2023. godini najtrgovanija dionica Zagrebačke burze opet bila dionica Podravke te je proglašena „dionicom godine“ prema izboru javnosti.

Industrija hrane i pića jedan je od najvećih pokretača gospodarstva u Europskoj uniji te se ističe kao vrlo značajan sektor. Iako prodaja u cjelokupnoj prerađivačkoj industriji u EU-27 bilježi pad od 3,0 posto u trećem tromjesečju 2023. godine na međugodišnjoj razini, prodaja u industriji hrane i pića u istom razdoblju bilježi rast od 2,2 posto. Najveći rast prodaje na godišnjoj razini u trećem tromjesečju 2023. godine bilježe Latvija (6,7 posto), Belgija (4,7 posto) i Francuska (4,3 posto). Zemlje koje s druge strane bilježe postotni pad prodaje su Mađarska (10,1 posto), Danska (5,8 posto) i Nizozemska (3,4 posto). Industrija hrane i pića u trećem je tromjesečju 2023. ostvarila pad od 0,2 posto u odnosu na drugo tromjesečje 2023. godine. Također i na godišnjoj razini je u trećem tromjesečju 2023. godine zabilježen pad proizvodnje u industriji hrane i pića od 1,7 posto, dok je ukupna industrijska proizvodnja na međugodišnjoj razini ostvarila pad od 3,8 posto. Zaposlenost prerađivačke industrije na razini EU-27 u trećem tromjesečju 2023. godine bilježi međugodišnji rast od 0,6 posto. Rast zaposlenosti od 1,9 posto zabilježen je u industriji hrane, dok je u industriji pića zabilježen rast od 3,2 posto. Izvoz industrije hrane i izvoz industrije pića na razini EU-27 u četvrtom tromjesečju 2023. godine bilježe međugodišnji pad od 4,0 i 6,0 posto. Istovremeno, uvoz industrije hrane smanjio se za 14,0 posto, dok se uvoz pića smanjio za 17,0 posto.

Uzimajući u obzir da industrija hrane i pića ima višestruke učinke na BDP, zaposlenost i izvoz te utječe i na razvoj ostalih gospodarskih sektora, posebno turizma, od strateške je važnosti za gospodarstvo Republike Hrvatske. S obzirom na to da su ovo izazovna razdoblja za sve sektore, potrebno je naći uporište u daljnjem rastu i jačanju industrije hrane i pića. Pritom bi naglasak trebao biti na izvozu kroz jačanje imidža Hrvatske u kontekstu hrane i pića, većim ulaganjima u razvoj novih proizvoda i inovacije te poboljšanju investicijske klime.

Telekomunikacije⁸

Podaci Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (HAKOM) za četvrto tromjesečje 2023. godine pokazuju da je korištenje telefonskih usluga u nepokretnoj mreži i dalje u padu. Ukupan broj priključaka u nepokretnoj mreži u navedenom je razdoblju bio 2,5 posto manji nego u istom razdoblju 2022. godine. Uz to, ukupni odlazni promet operatora u nepokretnoj mreži u zadnjem tromjesečju 2023. smanjen je na međugodišnjoj razini za čak 12,7 posto. Prema podacima iz istog izvora, na kraju prošle godine je bilo 1.115.144 korisnika javno dostupne telefonske usluge u nepokretnoj mreži, što je 2,21 posto manje u odnosu na kraj 2022. godine. Najveće smanjenje broja korisnika zabilježeno je u kategoriji korisnika samostalne telefonske usluge u nepokretnoj mreži, čak 12,16 posto na međugodišnjoj razini. Njih je ujedno najmanje u odnosu na broj korisnika različitih paketa usluga. S druge strane, broj korisnika telefonskih usluga u nepokretnoj mreži u 4D paketima jedini je zabilježio rast u četvrtom tromjesečju 2023. godine, i to od 3,64 posto u odnosu na isto razdoblje 2022. Ukupni odlazni promet operatora telefonske usluge u nepokretnoj mreži u zadnja tri mjeseca 2023. godine bio je 12,7 posto manji nego u istom razdoblju 2022. godine. Kao što je i za očekivati s obzirom na smanjenje broja korisnika kao i manji promet, ukupni prihod od telefonske usluge u nepokretnoj mreži u četvrtom tromjesečju 2023. bio je na međugodišnjoj razini manji za 1,61 posto i iznosio je 31.489.501 euro.

Tablica 10.
Nepokretna i pokretna
komunikacijska mreža
u četvrtom tromjesečju
2023. godine

Izvor: HAKOM.

	Nepokretna mreža	Pokretna mreža
Broj korisnika	1.115.144	4.562.734
Odlazni promet (u min.)	257.158.542	2.727.060.629
Ukupni prihodi (u eurima)	31.489.501	152.235.051
Indeks potrošačkih cijena (prosinac 2023. / prosinac 2022.)	100,0	103,0

8 Božić, Lj. (2024a). Telekomunikacije. *Sektorske analize*.

Za razliku od nepokretne mreže, u pokretnoj su mreži na kraju prošle godine ostvareni pozitivni trendovi. Broj korisnika tako je na kraju prošle godine bio 1,84 posto veći nego u istom razdoblju 2022. godine. Privatni korisnici činili su 81,8 posto svih korisnika telefonskih usluga u pokretnoj mreži i njihov se broj povećao za 1,31 posto na međugodišnjoj razini. Treba napomenuti da je broj privatnih korisnika s pretplatničkim odnosom na kraju 2023. povećan za 6,97 posto u usporedbi s istim razdobljem 2022. godine. U isto vrijeme, broj privatnih korisnika bez pretplatničkog odnosa smanjen je na međugodišnjoj razini za 5,95 posto. Što se tiče poslovnih korisnika telefonskih usluga u pokretnoj mreži, njihov je broj u zadnjem tromjesečju prošle godine povećan u odnosu na isto razdoblje 2022. za 4,29 posto. Gustoća korisnika telefonskih usluga u pokretnoj mreži u navedenom je razdoblju bila 117,84 posto, što je 1,84 posto više nego u četvrtom tromjesečju 2022.

Najveći tržišni udio u pružanju telefonskih usluga u pokretnoj mreži na kraju 2023. godine i dalje je imao Hrvatski Telekom. U navedenom je razdoblju usluge Hrvatskog Telekoma u pokretnoj mreži koristilo 44,1 posto korisnika, što je tek 0,7 postotnih bodova manje nego u isto vrijeme 2022. godine. Slijedi ga A1 Hrvatska s udjelom od 35,5 posto korisnika. Tržišni udio Telemacha u četvrtom tromjesečju 2023. bio je 20,4 posto, odnosno 0,6 postotnih bodova veći nego u istom razdoblju 2022. godine.

Ukupni odlazni promet operatora telefonskih usluga u pokretnoj mreži na kraju prošle godine povećan je u usporedbi s istim razdobljem 2022. godine, i to za 3,3 posto. Značajno je povećano i trajanje poziva stranaca u *roamingu* u nacionalnim mrežama. U četvrtom tromjesečju prošle godine trajanje tih poziva bilo je čak 36,19 posto dulje nego u istom razdoblju 2022. U tom je razdoblju za 7,89 posto smanjeno trajanje poziva vlastitih korisnika u *roamingu* u međunarodnim mrežama. Na kraju prošle godine također je zabilježeno smanjenje broja poslanih SMS poruka od 13,35 posto na međugodišnjoj razini.

Povećanje broja korisnika kao i odlaznog prometa u pokretnoj je mreži dovelo i do povećanja prihoda od telefonske usluge u pokretnoj mreži u četvrtom tromjesečju 2023. godine. U navedenom su razdoblju operatori od telefonskih usluga u pokretnoj mreži ostvarili ukupno 152.235.051 euro prihoda, što je povećanje od 8,96 posto na međugodišnjoj razini. To je povećanje posljedica povećanja maloprodajnog prihoda koji ima čak 89,07 posto udjela u ukupnom prihodu od telefonskih usluga u pokretnoj mreži. Povećanje maloprodajnog prihoda u četvrtom tromjesečju 2023. na međugodišnjoj razini iznosilo je 15,46 posto. Povećanju ukupnih prihoda od usluga u pokretnoj mreži na kraju 2022. godine svakako je doprinijelo

i povećanje cijena usluga mobilne telefonije, koje su, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, na kraju 2022. godine bile 4,9 posto skuplje nego na kraju 2021. godine.

Najveći udio na tržištu u pokretnoj mreži na kraju 2022. godine, kao i obično, imao je HT s 44,8 posto korisnika, što je ipak nešto manje nego na kraju 2021. godine kada je HT imao tržišni udio od 45,5 posto. A1 je i dalje s 35,4 posto udjela na drugom mjestu. Telemach je na kraju 2022. godine imao 19,2 posto ukupnog broja korisnika usluga u pokretnoj mreži. Prema podacima HAKOM-a o prenesenim brojevima u pokretnoj mreži, u četvrtom tromjesečju 2022. godine bilo je ukupno 2.437.858 prenesenih brojeva.

Kraj 2023. godine obilježilo je i povećanje broja priključaka širokopojasnog pristupa internetu, pri čemu je ukupno zabilježeno 6.556.802 priključaka širokopojasnog pristupa internetu, što je 6,12 posto više nego u istom razdoblju godinu ranije. Istovremeno, bilo je ukupno 1.113.945 priključaka širokopojasnog pristupa internetu putem nepokretnih mreža. Povećanje je to od 2,98 posto u usporedbi s istim razdobljem 2022. godine. Veći dio, odnosno 83,03 posto ukupnog broja priključaka odnosi se na priključke putem pokretnih mreža. Njihov je broj u četvrtom tromjesečju prošle godine povećan za 6,79 posto.

Treba napomenuti kako je još uvijek najveći udio privatnih korisnika koji internetu pristupaju putem 3G i 4G mreže, ali i da je njihov broj na međugodišnjoj razini smanjen, dok je broj privatnih korisnika koji internetu pristupaju putem 5G mreže izrazito veći. Naime, prema podacima HAKOM-a, u četvrtom tromjesečju 2023. bilo je 3.307.436 privatnih korisnika koji internetu pristupaju putem 3G i 4G mreže, što je smanjenje od 7,01 posto na međugodišnjoj razini. U isto vrijeme, privatnih korisnika širokopojasnog pristupa internetu putem 5G mreže bilo je tek 817.762, ali čak 143,19 posto više nego u istom razdoblju 2022. godine.

Prosječan broj zaposlenih u sektoru telekomunikacija u 2023. godini, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, bio je 9.394, što čini 0,65 posto prosječnog broja zaposlenih u 2023. na razini Republike Hrvatske. Na mjesečnoj razini, najveći broj zaposlenih u ovom sektoru zabilježen je u studenom 2023. kada je iznosio 9.543. Nakon pada u narednim mjesecima, već u ožujku ove godine broj zaposlenih u sektoru telekomunikacija nadmašio je maksimum iz 2023. Naime, u ožujku 2024. godine u djelatnosti telekomunikacija radilo je 9.624 zaposlenih, što je 5 posto više nego u istom mjesecu 2023. te 2,4 posto više u odnosu na prosječan broj zaposlenih u telekomunikacijama 2023. godine. Prosječna mjesečna bruto plaća zaposlenih u sektoru telekomunikacija u 2023. godini iznosila je 2.021 euro. U usporedbi s prosjekom 2022. godine, bruto

plaća zaposlenih u sektoru telekomunikacija u prošloj je godini porasla za 5,76 posto. Bruto plaće zaposlenih u sektoru telekomunikacija u prva dva mjeseca ove godine zabilježile su rast na međugodišnjoj razini. Naime, prosječna bruto plaća isplaćena u sektoru telekomunikacija u siječnju ove godine na međugodišnjoj je razini porasla za 3,88 posto. Prosječna bruto plaća zaposlenih u sektoru telekomunikacija u veljači ove godine iznosila je 1.945 eura, što je 4,63 posto više nego u veljači 2023. godine.

Podaci o kretanju cijena telekomunikacijskih usluga u prošloj godini ukazuju na značajno povećanje. Naime, prosječna godišnja stopa promjene cijena telefonskih usluga u 2023. godini u odnosu na 2022. iznosila je 2,4 posto. Cijene mobilne telefonije, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, porasle su 3,4 posto u 2023. godini. Paketi telekomunikacijskih usluga prošle su godine iznosili prosječno 1,7 posto više nego u 2022. godini. U analiziranom razdoblju zabilježen je jedino pad cijena pristupa internetu, i to za čak 7,3 posto. U 2023. godini cijene usluga fiksne telefonije ostale su na razini cijena iz 2022. godine.

Deset vodećih trgovačkih društava u Hrvatskoj u sektoru telekomunikacija u 2022. godini ostvarilo je zajedno 1.673,23 milijuna eura ukupnog prihoda, što u odnosu na 2021. godinu čini rast od 5,2 posto. Ukupni broj zaposlenih na razini deset vodećih poduzeća u sektoru telekomunikacija u 2022. bio je 6.076, što je 1,11 posto manje nego 2021. godine. Vodeće poduzeće po broju zaposlenih u 2022. godini, unatoč smanjenju od 4,03 posto, je Hrvatski Telekom, koji je zapošljavao 3.261 zaposlenih, odnosno gotovo 60 posto zaposlenih na razini deset vodećih poduzeća sektora. Najveće povećanje broja zaposlenih u 2022. na međugodišnjoj razini imalo je trgovačko društvo Roaming Networks, koji je s 27 zaposlenih u 2021. došao na 103 zaposlena u 2022. godini.

Prema podacima Eurostata, u Europskoj je uniji 2021. godine poslovalo ukupno 37.962 poduzeća u sektoru telekomunikacija. Najveći broj poduzeća te je godine bio u sektoru telekomunikacija u Poljskoj (6.567) i Španjolskoj (6.401). Prema podacima iz istog izvora, u sektoru telekomunikacija u Hrvatskoj bilo je 369 poduzeća.

Telekom operatori u proteklom su razdoblju investirali u razvoj 5G mreže i učinili je dostupnom hrvatskim građanima. Ova se mreža, prema podacima HAKOM-a o broju korisnika, trenutno koristi puno manje u odnosu na 4G ili 3G. Kada je riječ o korištenju interneta u Hrvatskoj, prema podacima o korištenju interneta među populacijom građana u dobi od 16 do 74 godine, Hrvatska još uvijek zaostaje za prosjekom Europske unije. U 2023. godini internetom se u Hrvatskoj barem jednom tjedno koristilo 80,65 posto građana u dobi između 16 i 74 godine. Prosjek Europske unije u istoj je godini iznosio 88,59

Tablica 11.

Pokazatelji poslovanja vodećih trgovačkih društava u sektoru telekomunikacija u 2022.

	Ukupni prihodi (u mil. eura)	Indeks 2022./2021.	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Bruto marža (u %)	Proizvodnost rada (u mil. eura)
HT d.d.	829,58	102,58	0,11	3,87	13,06	0,25
A1 Hrvatska d.o.o.	476,31	103,38	0,64	0,44	10,04	0,30
Telemach Hrvatska d.o.o.	224,34	116,57	0,82	0,56	6,22	0,43
Iskon Internet d.d.	53,61	100,99	0,76	0,40	-9,22	0,38
Odašiljači i veze d.o.o.	34,17	107,07	0,08	4,31	12,91	0,11
HEP-telekomunikacije d.o.o.	19,49	100,88	0,11	0,60	0,14	0,48
Roaming Networks d.o.o.	11,46	388,72	1,22	0,79	5,72	0,11
Printec Croatia d.o.o.	9,58	121,43	0,41	1,76	7,70	0,12
Roaming Networks Beograd	7,38	117,71	2,07	0,48	0,04	3,69
Terrakom d.o.o.	7,31	101,55	0,38	1,81	11,99	0,22

Napomena: Koeficijent zaduženosti = ukupne obveze/ukupna imovina; koeficijent tekuće likvidnosti = kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze; bruto marža = bruto dobit/ukupan prihod * 100; produktivnost = ukupan prihod/broj zaposlenih.

Izvor: Izračun autorice prema podacima Poslovne Hrvatske.

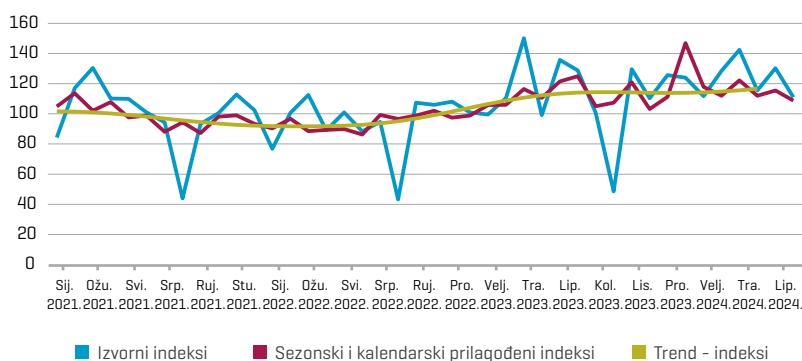
postu. Hrvatska je tako predzadnja zemlja EU-a po udjelu građana koji koriste internet. Po korištenju mobilnog pristupa internetu u 2023. godini Hrvatska je ponovno među zemljama s najmanjim udjelom. Prošle je godine na 100 stanovnika u Hrvatskoj bilo 80,94 pretplate mobilnog pristupa internetu. Prosjek EU-a bio je 86,53 posto. Nadalje, prema podacima Eurostata za 2023. o korištenju interneta, Hrvatska zaostaje za prosjekom EU-a kad je riječ o korištenju interneta za obavljanje telefonskih i video poziva, *online* tečajeva i obrazovanja te sudjelovanje u javnim savjetovanjima. Prema podacima iz istog izvora, hrvatski građani internet koriste iznad prosjeka 27 zemalja EU-a za kreiranje sadržaja na društvenim mrežama, traženje informacija o proizvodima i uslugama te čitanje vijesti. Sve dok se građani u Hrvatskoj u manjoj mjeri koriste mobilnim pristupom internetu i pritom se služe samo „osnovnim“ uslugama, odnosno nemaju potrebu za bržim prijenosom podataka koji omogućuje 5G mreža, njezino širenje među korisnicima može biti prilično sporo.

Farmaceutska industrija⁹

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka u prvih šest mjeseci 2024. godine povećana je za 0,4 posto u odnosu na isto razdoblje 2023. godine. Dok u prva četiri mjeseca 2024. godine proizvodnja farmaceutskih proizvoda i pripravaka bilježi povećanje na međugodišnjoj razini, u svibnju i lipnju dolazi do pada u odnosu na iste mjesece prethodne godine. Proizvodnja farmaceutskih proizvoda i pripravaka u svibnju ove godine bila je za 4,7 posto manja nego u svibnju 2023. godine. U lipnju 2024. godine smanjena je na međugodišnjoj razini za čak 13,1 posto.

Slika 9.
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka (2021. = 100)

Izvor: Državni zavod za statistiku.

Zalihe gotovih farmaceutskih proizvoda kod proizvođača u lipnju 2024. godine smanjene su za 5,9 posto u odnosu na isti mjesec 2023. godine. U usporedbi sa svibnjem ove godine, zalihe gotovih proizvoda u farmaceutskoj industriji u lipnju smanjene su za 5,7 posto. Zalihe gotovih farmaceutskih proizvoda i pripravaka u lipnju ove godine povećane su za 7,9 posto u odnosu na prosjek 2023. godine.

Ukupan broj zaposlenih u farmaceutskoj industriji u lipnju 2024. bio je 6.178 [2,6 posto svih zaposlenih u prerađivačkoj industriji] te je na međugodišnjoj razini povećan za 3,4 posto, dok je u odnosu na prethodni mjesec manji za 3,4 posto. Prosječan broj zaposlenih u proizvodnji osnovnih farmaceutskih

9 Božić, Lj. [2024b]. Farmaceutska industrija. *Sektorske analize*.

proizvoda i pripravaka u 2023. godini bio je 5.958. U usporedbi s prosječnim brojem zaposlenih u 2022. godini, povećan je za 6,1 posto. Proizvodnost rada u farmaceutskoj industriji krajem lipnja ove godine bila je 1,5 posto manja nego u istom razdoblju prošle godine.

Prosječna mjesečna bruto plaća zaposlenika u proizvodnji osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka u 2023. godini iznosila je 2.370 eura. Prosječna mjesečna bruto plaća u ovoj je industriji 2023. godine porasla na međugodišnjoj razini za 7,3 posto. Prosječna mjesečna bruto plaća zaposlenih u proizvodnji farmaceutskih proizvoda i pripravaka u svibnju ove godine iznosila je 2.442 eura. U odnosu na travanj ove godine smanjena je za 1,3 posto. Prosječna mjesečna bruto plaća za lipanj 2024. u ovoj djelatnosti na međugodišnjoj je razini porasla za 12,1 posto.

U 2023. godini u Hrvatskoj je nastavljen trend povećanja uvoza farmaceutskih proizvoda i pripravaka. Prošle je godine iz inozemstva uvezeno farmaceutskih proizvoda i pripravaka u vrijednosti od 1,8 milijardi eura, što je 2,8 posto više nego 2022. godine. U isto vrijeme izvezeno je farmaceutskih proizvoda i pripravaka u vrijednosti od 1,1 milijarde eura. Izvoz osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka 2023. na međugodišnjoj je razini povećan za 7,5 posto. Pokrivenost uvoza izvozom farmaceutskih proizvoda u 2023. godini iznosila je 62,1 posto.

Proizvođačke cijene farmaceutskih proizvoda i pripravaka u srpnju su 2024. godine na međugodišnjoj razini povećane za po 2 posto na nedomaćem i na domaćem tržištu. Farmaceutski proizvodi su u srpnju 2024. godine poskupjeli 1,7 posto u odnosu na isti mjesec 2023. godine, dok su u odnosu na prethodni mjesec cijene ostale nepromijenjene.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, u djelatnosti obiteljske [opće] medicine u Hrvatskoj 2023. godine izdano je ukupno 57.097.415 recepta za lijekove. Broj izdanih recepata tako je prošle godine ponovno zabilježio rast na međugodišnjoj razini. U usporedbi s brojem iz 2022., prošle je godine izdano 8,4 posto više lijekova na recept.

Među lijekovima izdanim na recept u djelatnosti obiteljske [opće] medicine i dalje prednjače anksiolitici. Na njih se odnosi 7,8 posto svih lijekova izdanih na recept. Slijede ih ACE-inhibitori sa 6,3 posto i antacidi, lijekovi za liječenje ulkusne bolesti te lijekovi s djelovanjem na peristaltiku sa 6,0 posto udjela u ukupnom broju lijekova izdanih na recept u djelatnosti obiteljske [opće] medicine.

Deset vodećih poduzeća u farmaceutskoj industriji u Hrvatskoj prema ukupnim prihodima ostvarenim u 2023. su sljedeća: Pliva Hrvatska d.o.o., JGL d.d., Belupo d.d., Hospira Zagreb d.o.o., Genera d.d., PharmaS d.o.o., Krka-Farma d.o.o., Fidifarm d.o.o., Yasenka d.o.o. i Fagron Hrvatska d.o.o. Prvih devet trgovačkih društava registrirano je za obavljanje djelatnosti proizvodnje farmaceutskih pripravaka, dok se deseto na listi, Fagron Hrvatska, bavi proizvodnjom farmaceutskih proizvoda. Zajedno je deset vodećih trgovačkih društava u farmaceutskoj industriji 2023. godine ostvarilo ukupni prihod u iznosu od 1.223,66 milijuna eura koji je na međugodišnjoj razini porastao za 10,5 posto. Gotovo 60 posto ukupnog prihoda deset vodećih poduzeća sektora u 2023. generirala je Pliva Hrvatska. Ovo je trgovačko društvo ponovno na prvom mjestu sa 730,11 milijuna eura ukupnog prihoda, 10,99 posto više nego u 2022. godini. Drugo poduzeće na listi vodećih ovog sektora je JGL. Njegovi ukupni prihodi iznosili su 133,68 milijuna eura, što je 16,17 posto više nego u 2022. godini. Deset vodećih trgovačkih društava u 2023. ukupno je imalo 5.688 zaposlenih, što je 7,36 posto više u odnosu na broj zaposlenih 2022. godine. Od ukupnog broja, njih 2.870, dakle polovica, bilo je zaposleno u Plivi. Ovo je trgovačko društvo prošle godine zapošljavalo 10,13 posto više zaposlenika u usporedbi s 2022. godinom.

Tablica 12.

Pokazatelji poslovanja deset vodećih farmaceutskih proizvođača u Hrvatskoj u 2023. godini

	Ukupni prihodi (u mil. eura)	Indeks 2023./2022.	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Bruto marža (u %)	Proizvodnost rada (u eurima)
Pliva Hrvatska d.o.o.	730,11	110,99	0,57	2,35	13,62	254.395,92
JGL d.d.	133,68	116,17	0,44	2,05	9,69	198.930,94
Belupo d.d.	116,63	112,43	0,08	5,43	21,30	121.749,37
Hospira Zagreb d.o.o.	104,53	96,26	0,22	1,29	23,01	247.138,43
Genera d.d.	41,42	119,73	0,29	3,65	9,95	125.518,92
PharmaS d.o.o.	35,75	116,73	0,64	1,90	7,32	316.372,31
Krka-Farma d.o.o.	29,60	104,80	0,13	2,82	5,09	152.586,37
Fidifarm d.o.o.	16,26	111,70	0,42	5,54	16,64	378.143,16
Yasenka d.o.o.	8,05	123,70	0,34	1,09	7,15	151.882,55
Fagron Hrvatska d.o.o.	7,60	99,17	0,21	3,14	7,93	237.523,03

Napomena: Koeficijent zaduženosti = ukupne obveze/ukupna imovina; koeficijent tekuće likvidnosti = kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze; bruto marža = bruto dobit/ukupni prihod * 100; proizvodnost rada = ukupni prihod/broj zaposlenih.

Izvor: Izračun autorice prema podacima Poslovne Hrvatske.

Prema Eurostatovim podacima, proizvodnja farmaceutskih proizvoda i pripravaka na razini Europske unije prošle je godine bila u porastu. Obujam proizvodnje farmaceutskih proizvoda i pripravaka na razini 27 zemalja Europske unije u 2023. godini bio je za 29,1 posto veći u odnosu na obujam proizvodnje ove industrije u 2021. godini. Nastavljen je trend rasta broja zaposlenih u farmaceutskoj industriji, zabilježen je rast ukupnog prometa i rast proizvođačkih cijena farmaceutskih proizvoda i pripravaka. U usporedbi s 2021. godinom, u ovom je sektoru prošle godine radilo 9 posto više zaposlenika. U istom je razdoblju broj radnih sati povećan za 9,4 posto u odnosu na 2021., ukupni promet u proizvodnji farmaceutskih proizvoda i pripravaka povećan je za 26,8 posto, a proizvođačke su cijene farmaceutskih proizvoda i pripravaka u Europskoj uniji bile za 5 posto više nego 2021. godine. Unatoč promjenama koje su obilježile farmaceutsku industriju u prošloj godini, farmaceutske su kompanije dobro poslovale. Na svjetskoj i europskoj razini zabilježeni su pozitivni trendovi u poslovanju. Izuzetak nisu ni vodeća farmaceutska trgovačka društva u Hrvatskoj. Hrvatsku farmaceutsku industriju u prošloj je godini obilježilo povećanje izvoza i uvoza, zaposlenosti i plaća, kao i cijena.

— Građevinarstvo i nekretnine¹⁰

— Građevinski sektor kumulativno bilježi nastavak pozitivnih trendova. To se može pripisati prije svega realizaciji velikih infrastrukturnih projekata, dok se na tržištu nekretnina zapaža usporavanje aktivnosti. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, građevinarstvo je u strukturi ukupnog gospodarstva u prvoj polovici 2024. godine sudjelovalo s udjelom od oko 5,8 posto (tablica 13). Osim učinka na agregatnu proizvodnju, zapažen je doprinos građevinarstva i ukupnoj zaposlenosti. Broj je zaposlenih u ovoj djelatnosti u mjesecu kolovozu 2024. godine iznosio 149.657, što čini 8,7 posto ukupnog broja zaposlenih u Republici Hrvatskoj. Istovremeno je od ukupnog broja zaposlenih u građevinskom sektoru njih 82,2 posto bilo zaposleno u pravnim osobama, a 17,8 posto u obrtima.

— Tablica 13.
Glavni sektorski
pokazatelji

Napomena: Postotne promjene su u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Izvor: Državni zavod za statistiku.

	2021.	2022.	2023.	2024.	
Udio u BDP-u (stanje, u %)	5,0	4,8	4,9	5,8	Siječanj – lipanj
Udio u ukupnoj zaposlenosti (stanje, u %)	8,1	8,2	8,6	8,7	Kolovoz
Obujam građevinskih radova (postotna promjena)	9,3	4,0	5,2	17,1	Siječanj – srpanj
Broj zaposlenih (postotna promjena)	2,1	4,4	8,4	9,0	Kolovoz
Završeni stanovi (postotna promjena)	4,7	26,9	4,3	-	-
Izdana odobrenja za građenje (postotna promjena)	12,2	5,8	3,6	4,9	Siječanj – srpanj
Cijena prodanih stanova (postotna promjena)	7,8	20,2	2,7	7,1	Siječanj – lipanj

Na pozitivna kretanja u građevinarstvu ukazuju glavni sektorski pokazatelji u 2022. i u prvoj polovici 2023. godine (tablica 13). Od analiziranih pokazatelja posebno valja istaknuti rast obujma građevinskih radova u 2022. godini, i to za 4,0 posto na međugodišnjoj razini (tablica 13 i slika 10). Istovremeno, kretanja na tržištu nekretnina daju snažan impuls pozitivnim trendovima na razini čitavog sektora. Broj završenih novih stanova povećao se čak za 26,9

10 Buturac, G. (2024). Građevinarstvo i nekretnine. *Sektorske analize*.

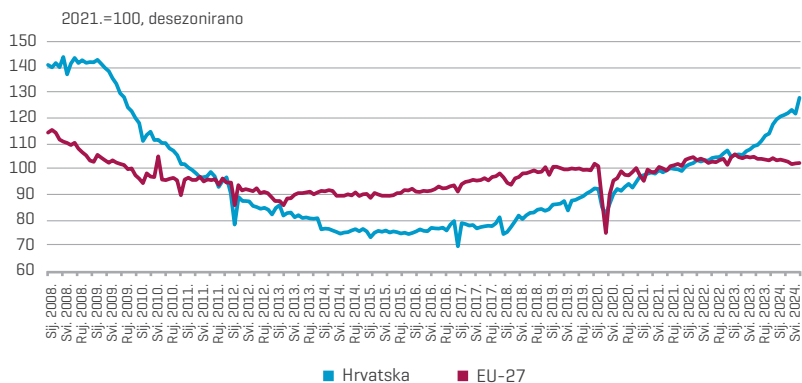
posto, dok se prosječna cijena prodanih stanova povećala za 20,2 posto. Analiza najnovijih kretanja u prvoj polovici ove godine ukazuje na nastavak rasta glavnih sektorskih pokazatelja [obujma građevinskih radova, udjela u ukupnoj zaposlenosti, prosječne cijene prodanih stanova]. Istovremeno, pozitivna očekivanja prelila su se na značajniji rast izdanih odobrenja za građenje. Ona su se u prvih sedam mjeseci ove godine povećala za 4,9 posto na međugodišnjoj razini.

Promatrajući međugodišnje stope promjene glavnih sektorskih pokazatelja u 2023. godini, zapaža se rast aktivnosti u građevinarstvu po svim promatranim pokazateljima [tablica 13]. Od analiziranih pokazatelja posebno valja istaknuti rast obujma građevinskih radova u 2023. godini, i to za 5,2 posto na međugodišnjoj razini. Analizirani pokazatelji potvrđuju usporavanje aktivnosti na tržištu nekretnina. Broj završenih novih stanova u 2022. godini povećao se za 26,9 posto, a u 2023. za 4,3 posto. Istovremeno, prosječna cijena prodanih stanova u 2022. godini povećala se za 20,2 posto, a u 2023. godini za 2,7 posto.

Broj zaposlenih je u 2023. godini rastao brže u odnosu na ostale sektorske pokazatelje [obujam građevinskih radova, završeni stanovi], što ukazuje na kumulativni pad produktivnosti sektora. Kod izdanih odobrenja za građenje također dolazi do usporavanja. Ona su se u 2022. godini povećala za 5,8 posto na međugodišnjoj razini, a u 2023. godini za 3,6 posto.

Slika 10.
Obujam građevinskih radova u Republici Hrvatskoj i EU-27, siječanj 2008. – srpanj 2024.

Izvori: Državni zavod za statistiku i Eurostat.

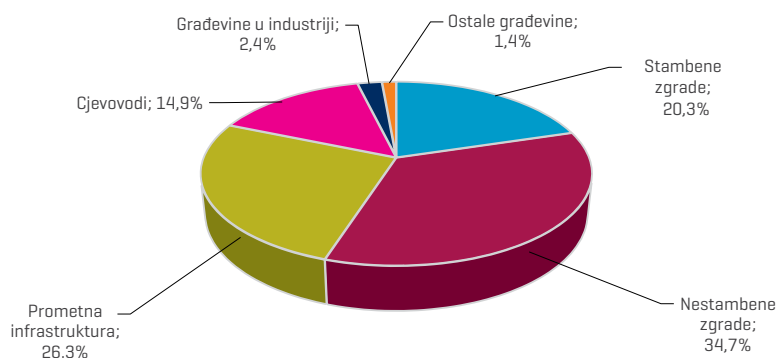
Nakon značajnijeg usporavanja građevinarstva u 2023. godini, najnovija kretanja na razini cijele Europske unije [EU-27] ukazuju na smanjenje aktivnosti ovoga sektora [slika 10]. Tako se obujam građevinskih radova u EU-27 u prvih sedam mjeseci 2024. godine smanjio za 1,6 posto u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Istovremeno, u Hrvatskoj je obujam građevinskih radova povećan za 17,1 posto na međugodišnjoj razini.

Analiza vrijednosti izvršenih radova poslovnih subjekata s 20 i više zaposlenih prema vrstama građevina ukazuje kako su kretanja građevinskog sektora

najvećim dijelom uvjetovana izgradnjom prometne infrastrukture i cjevovoda, izgradnjom nestambenih zgrada te izgradnjom stambenih zgrada (slika 11). Ukupna vrijednost izvršenih radova ostvarena s vlastitim radnicima u prvih šest mjeseci ove godine iznosila je 3,2 milijarde eura. Od toga iznosa je 41,2 posto radova realizirano u izgradnji prometne infrastrukture i cjevovoda, 34,7 posto u izgradnji nestambenih zgrada te 20,3 posto u izgradnji stambenih zgrada.

Slika 11.
Struktura izvršenih građevinskih radova prema vrsti građevine u Republici Hrvatskoj u razdoblju od siječnja do lipnja 2024. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku.

Plaće u građevinarstvu i dalje zaostaju za prosjekom gospodarstva. Prosječna isplaćena neto plaća u građevinarstvu u prvih sedam mjeseci 2024. godine iznosila je 1.040 eura, što je manje za 19,9 posto u odnosu na prosječnu neto plaću u Hrvatskoj. U usporedbi s istim razdobljem 2023., ona se nominalno povećala za 12,6 posto. Rast cijena na razini ukupnog gospodarstva kao i rast građevinske aktivnosti pridonijeli su povećanju cijena građevnog materijala, tako da je prosječna cijena građevnog materijala u razdoblju siječanj – kolovoz 2024. bila veća za 5,3 posto u usporedbi s istim razdobljem 2023. godine. Istovremeno, proizvođačke cijene ukupne industrije su se u prosjeku smanjile za 2,7 posto.

Sektor građevinarstva obilježava značajan odljev radne snage iz Republike Hrvatske. Nastavak takvog trenda mogao bi imati negativne učinke na potražnju za nekretninama. Također, značajniji odljev kvalificirane radne snage iz Hrvatske može postati jedan od glavnih ograničavajućih čimbenika u dinamici obnove potresom pogođenih područja, ali i u realizaciji snažnijeg zamaha građevinske aktivnosti u budućnosti. Podaci sugeriraju kako je problem nedostatka kvalificirane radne snage zasad premošten „uvozom“ radne snage iz drugih zemalja. Dodatni problem u privlačenju djelatnika građevinske struke u Hrvatsku mogla bi predstavljati neadekvatna primanja zaposlenih. Naime, prosječne mjesečne isplaćene neto plaće u građevinarstvu značajnije zaostaju za prosjekom gospodarstva Republike Hrvatske. Shodno provedenoj analizi, za očekivati je kako bi aktivnosti u drugim sektorima, prije svega u turizmu i industriji, mogle značajno odrediti smjer i dinamiku kretanja građevinskog sektora u narednom razdoblju. Ulazak Hrvatske u eurozonu i Schengen mogao bi pridonijeti daljnjoj polarizaciji kretanja cijena nekretnina.

Građevinski sektor u većini zemalja članica Europske unije ima značajnu ulogu u ukupnoj gospodarskoj aktivnosti. Zapaža se kako građevinarstvo, u prosjeku, ima mnogo veći značaj za gospodarstva „novih“ članica EU-27 u odnosu na „stare“ članice.¹¹ To se dijelom može objasniti dostignutim stupnjem razvoja, pri čemu u većini starih zemalja članica drugi gospodarski sektori imaju mnogo veći značaj za ukupno gospodarstvo u odnosu na građevinarstvo. Udio građevinarstva u BDP-u u 2023. godini u novim članicama EU-27 je u prosjeku 5,5 posto, a u starim članicama 4,7 posto. U novim članicama iznadprosječni udio imaju Rumunjska, Litva, Slovačka, Slovenija, Poljska i Estonija. Hrvatska se, s udjelom od 4,9 posto, nalazi ispod prosjeka novih članica EU-27.

Tržište nekretnina

Tržište nekretnina u Hrvatskoj bilježi usporavanje aktivnosti. U 2023. godini došlo je do usporavanja rasta broja izgrađenih novih stanova te do usporavanja rasta njihovih prosječnih cijena. Značajan doprinos takvim kretanjima dao je Grad Zagreb, u kojemu se osjetno smanjio broj novoizgrađenih stanova. Ograničenje ponude stanova pridonijelo je rastu njihovih cijena u Gradu Zagrebu. Tako je u 2023. godini broj novoizgrađenih stanova u Gradu Zagrebu smanjen za 19,1 posto na međugodišnjoj razini, dok je prosječna cijena povećana za 4,1 posto. U Hrvatskoj je u 2023. godini ukupno izgrađeno 16.552 stana, što je povećanje od 4,3 posto na međugodišnjoj razini. Za usporedbu, rast novoizgrađenih stanova u 2022. godini iznosio je 26,9 posto. Analizirajući broj završenih novih zgrada prema vrsti zgrade može se ustvrditi kako je u 2023. godini došlo do značajnijeg pada broja novoizgrađenih nestambenih zgrada. Istovremeno, broj stambenih zgrada se povećao.

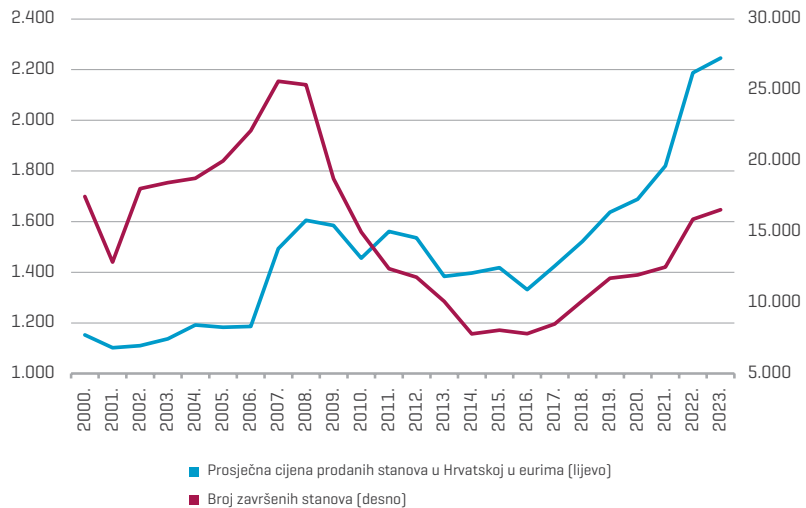
Izgradnja nestambenih zgrada se u 2023. godini smanjila za 12,5 posto na međugodišnjoj razini, dok se izgradnja stambenih zgrada povećala za 6,5 posto. Istovremeno, kod izgradnje nestambenih zgrada izražen je pad izgradnje hotela i sličnih zgrada, i to za 13,8 posto. Također, smanjila se izgradnja uredskih zgrada (za 15,4 posto), izgradnja zgrada za trgovinu na veliko i malo (za 11,2 posto), izgradnja zgrada za promet i komunikacije (za 7,8 posto), izgradnja industrijskih zgrada i skladišta (za 4,0 posto) i izgradnja zgrada za obrazovanje i zdravstvo (za 5,6 posto).

Analiza izgradnje stambenih zgrada pokazuje kako se najviše povećala izgradnja stambenih zgrada s jednim stanom, i to za 7,7 posto. Izgradnja zgrada s tri i više stanova se povećala za 4,5 posto, dok se izgradnja zgrada s dva stana povećala za 4,4 posto.

¹¹ Nove zemlje članice EU-a tranzicijske su zemlje petog vala proširenja koje su 2004. i 2007. godine pristupile Europskoj uniji. To su: Bugarska, Cipar, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Poljska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija. Hrvatska je zemlja članica od 2013. godine.

Slika 12.
Prosječna cijena
prodanih stanova po
četvornom metru i broj
završenih stanova u
Hrvatskoj, 2000. – 2023.

Izvor: Državni zavod za statistiku.

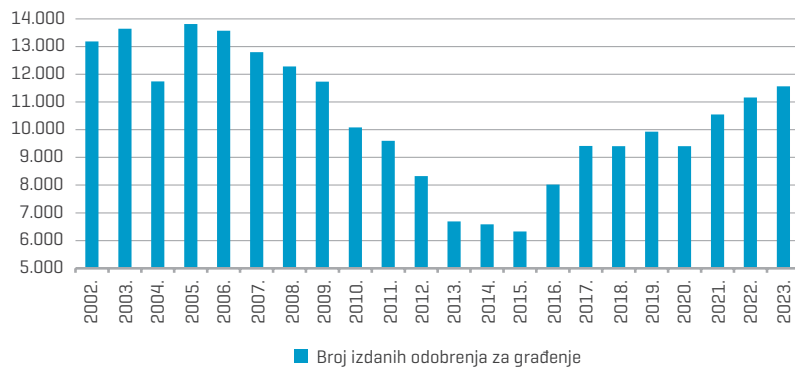

U 2023. godini došlo je do usporavanja rasta cijena novih stanova. Tako je prosječna cijena novoizgrađenog stana u 2023. godini bila za 2,7 posto veća u odnosu na cijenu iz 2022. godine. Ipak, kretanja iz prve polovice 2024. godine potvrđuju ponovo zapaženiji rast cijena novoizgrađenih stanova. Tako je u prvih šest mjeseci prosječna cijena novoizgrađenog stana na razini Republike Hrvatske povećana za 7,1 posto u odnosu na isto razdoblje lani. Značajan doprinos rastu cijena dao je Grad Zagreb, u kojemu je prosječna cijena novoizgrađenog stana povećana za 7,9 posto.

Poskupljenje stanova u prosjeku na razini Republike Hrvatske i u Gradu Zagrebu samo manjim dijelom je uvjetovano porastom cijena građevinskog materijala. Razlozi leže primarno na strani ponude i potražnje za stanovima. S jedne strane, ponuda je uvelike ograničena uslijed nedostatka kvalificirane radne snage i odljeva dijela građevinske operative prema razvijenijim zemljama Europske unije. Pritom se može nazrijeti pad produktivnosti sektora. Također, ne treba izostaviti niti učinak relativno spore obnove oštećenih objekata i stambenih jedinica uslijed potresa. S druge pak strane, pritisak na strani potražnje uvjetovan je nizom čimbenika. Jedan dio svakako leži u nastavku trenda nejednakog gospodarskog i regionalnog razvoja Hrvatske, pri čemu je značajna koncentracija gospodarske strukture, pa shodno tome i radne snage, u Gradu Zagrebu i okolici. Drugo, tu je i učinak još uvijek veoma niskih kamata na štednju, što je kod dijela ulagača kupnju nekretnine činilo poželjnom investicijom. I na koncu, ne treba izostaviti učinke inflatornih pritisaka i rasta cijena, koji su dodatno pridonijeli potražnji za nekretninama ne bi li se čim više očuvale vrijednosti ušteđevina proisteklih iz zarađenih dohoda u prijašnjim razdobljima.

Slika 13.
Izdana odobrenja za
građenje u Republici
Hrvatskoj, 2002. – 2023.

Izvor: Državni zavod za statistiku.

Detaljniji uvid u očekivana kretanja na tržištu nekretnina osigurava analiza izdanih odobrenja za građenje. Nakon razdoblja dinamičnog rasta tržišta nekretnina, sudeći prema broju izdanih odobrenja za građenje, u narednom razdoblju se može očekivati nastavak usporavanja aktivnosti u građevinarstvu (slika 13). Broj izdanih odobrenja za građenje se u 2021. godini povećao za 12,2 posto na međugodišnjoj razini, u 2022. za 5,8 posto, a u 2023. godini za 3,6 posto.

Tablica 14.
Odabrani pokazatelji
deset vodećih trgovačkih
društava u djelatnosti
izgradnje stambenih i
nestambenih zgrada u
Republici Hrvatskoj u
2023. godini

Izvor: Izračun autora prema
podacima Poslovne Hrvatske.

	Ukupni prihodi (u mil. eura)	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Bruto marža (u %)
Kamgrad	264,6	0,42	1,81	10,42
Strabag	217,0	0,29	2,39	7,48
Radnik	165,7	0,23	2,97	7,58
GIP Pionir	114,7	0,15	7,92	4,73
Ing-grad	98,2	0,25	3,76	14,36
Projektgradnja plus	61,3	0,51	2,45	5,25
Tehnika	38,0	1,37	0,42	3,38
AB gradnja	33,1	0,38	2,44	18,03
Lavčević	31,3	0,44	1,78	0,35
Mešić Com	30,3	0,52	1,89	14,89

Rezultati provedene analize potvrđuju dominantnu koncentraciju građevinske aktivnosti u priobalju i u Gradu Zagrebu. Tako je više od tri četvrtine novih stanova u 2023. godini izgrađeno upravo u priobalju i Gradu Zagrebu. Najava uvođenja poreza na nekretnine mogla bi dovesti do smanjenja pritiska na strani potražnje za novoizgrađenim stanovima, što bi se moglo odraziti na ublažavanje rasta cijena nekretnina ili čak njihov pad. Nasuprot tome, pad potražnje za novoizgrađenim stambenim nekretninama mogao bi rezultirati smanjenjem izgradnje novih stanova i nastavkom ograničavanja ponude. To će zasigurno podržavati rast cijena stanova. Pad potražnje i smanjenje aktivnosti mogli bi imati negativne posljedice na nastavak procesa odljeva građevinske operative i kvalificirane radne

snage iz Hrvatske prema razvijenijim zemljama Europske unije. Smanjena aktivnost na tržištu nekretnina može izazvati negativne multiplikativne učinke na ostale gospodarske sektore poput proizvodnje u rudarstvu i vađenju (šljunak i pijesak), prerađivačke industrije (cement, cigla, staklo, drvena građa, sanitarije, namještaj), poslovnih usluga – projektiranja i sl. To bi se u konačnici moglo negativno odraziti na ukupna gospodarska kretanja u zemlji i na smanjenje kupovne moći domaćih rezidenata te učiniti im poželjnu nekretninu još nedostupnijom.

Turizam¹²

U Hrvatskoj je u razdoblju od siječnja do rujna 2024. godine zabilježeno 18,3 milijuna dolazaka turista koji su ostvarili 88,4 milijuna noćenja. U odnosu na isto razdoblje 2023. godine, broj dolazaka turista povećan je za 3,2 posto, a broj noćenja za 0,9 posto. Od ukupno ostvarenih dolazaka turista od siječnja do rujna ove godine strani turisti ostvarili su 91,4 posto, a domaći gosti 8,6 posto. Gledano u odnosu na prvih devet mjeseci 2019. godine, u Hrvatskoj je tijekom prvih devet mjeseci 2024. godine ostvareno 2,1 noćenja turista više, pri čemu domaći turisti ostvaruju porast broja noćenja od 22,2 posto, a strani od 0,5 posto. Usporedba turističkog prometa stranih turista po mjesecima pokazuje kako je u vrhuncu turističke sezone (srpanj – kolovoz) 2024. godine zabilježen osjetno veći broj noćenja domaćih turista nego u istim mjesecima 2019., i to za 21 posto. Istovremeno, ostali mjeseci također donose povećanje broja noćenja domaćih turista. Za razliku od domaćih turista, inozemni turisti još uvijek nisu u ljetnim mjesecima ostvarili razinu noćenja kakva je zabilježena u pretpandemijskoj 2019. godini. Izuzev mjeseca travnja, obilježje noćenja inozemnih turista je rast broja noćenja u mjesecima izvan glavne ljetne sezone. U usporedbi s istim razdobljima 2019. godine, rast noćenja stranih turista u siječnju ove godine bio je 15,9 posto, u veljači 16,5 posto, u ožujku 44,9 posto, u svibnju 41,8 posto i u rujnu 6,6 posto. Najpoželjnija vrsta smještaja i dalje su odmarališta i slični objekti za kraći odmor, na koje u prvih devet mjeseci 2024. godine otpada 46,4 posto ukupno ostvarenih noćenja. Istovremeno, u hotelskom smještaju ostvareno je 28,9 posto, a u kampovima i mjestima za kampiranje 24,7 posto ukupnog broja noćenja u komercijalnom smještaju. U usporedbi s istim razdobljem 2023. godine, zapaža se osjetno povećanje udjela noćenja u hotelima (s 25,1 posto na 28,9 posto). Iako se strani gosti još uvijek zadržavaju duže nego što je to bilo u pretpandemijskom razdoblju, zapaža se trend postepenog smanjivanja zadržavanja stranih gostiju u hrvatskim turističkim odredištima. Mjereno pokazateljem ostvarenih noćenja po dolasku turista može se ustvrditi kako su u prvih devet mjeseci 2024. godine strani turisti u prosjeku boravili 5,1 noć. Istovremeno u 2023. godini zadržavali su se u prosjeku 5,2 noći, a u 2022. godini 5,5 noći. Tijekom prvih devet mjeseci 2019. godine u

12 Buturac, G. i Rašić, I. (2024). Turizam. *Sektorske analize*.

hrvatskim turističkim destinacijama strani turisti u prosjeku su boravili 4,9 noći. Gledano prema glavnim emitivnim tržištima, u prva tri tromjesečja ove godine najviše noćenja ostvarili su turisti iz Njemačke (20,1 milijun, odnosno 24,8 posto ukupno ostvarenih noćenja stranih turista), iza kojih s udjelom manjim od 10 posto slijede turisti iz Slovenije, Austrije, Poljske, Češke, Italije i Mađarske. U odnosu na isto razdoblje prethodne godine, u prvih devet mjeseci 2024. godine porast broja noćenja bilježe turisti iz Srbije (21,1 posto), Ukrajine (15,9 posto), Švedske (10,5 posto), Bosne i Hercegovine (15,2 posto), Mađarske (8,8 posto), SAD-a (8,3 posto), Ujedinjenog Kraljevstva (7,3 posto), Poljske (6,6 posto), Francuske (5,2 posto), Slovenije (2,9 posto) i Slovačke (1,2 posto).

Nasuprot tome, smanjenje broja noćenja ostvarili su turisti iz Njemačke (-6,3 posto), Austrije (-1,7 posto), Češke (-7,8 posto), Italije (-6,8 posto), Nizozemske (-3 posto) i Švicarske (-1,7 posto). Rast ostvaruju i devizni prihodi od turizma. U prva dva tromjesečja 2024. godine ostvareno je 7,5 posto više deviznih prihoda od turizma nego u istom razdoblju 2023. i 47,1 posto više u odnosu na isto razdoblje 2019. godine. Na važnost turizma za hrvatsko gospodarstvo ukazuje podatak da je udio sektora turizma u BDP-u Hrvatske za 2019. godinu iznosio 11,8 posto. Usporedbe radi, 2011. godine sektor turizma činio je 10,4 posto BDP-a, a 2014. 11,4 posto. Prema podacima za 2022. godinu, poduzeća turističkog sektora čine više od petine (20,1 posto) ukupnog broja poduzeća u Hrvatskoj i na njih otpada 12,2 posto ukupne zaposlenosti poduzetničkog sektora iste godine. Analiza strukture broja poslovnih subjekata po turističkim djelatnostima pokazuje kako više od polovice poduzeća, njih 17.254 (56,7 posto), čine poduzeća koja obavljaju djelatnost posluživanja hrane i pića, zatim slijede poduzeća registrirana u djelatnosti prijevoza (5.290 ili 17,4 posto) i poduzeća koja obavljaju djelatnost pružanja smještaja (3.372 ili 11,1 posto). Djelatnost iznajmljivanja vozila bilježi najmanji broj poslovnih subjekata, 1.597 (5,3 posto), dok putničke agencije čine 9,6 posto ukupnog broja poduzeća turističkog sektora u Hrvatskoj.

Analiza rezultata poslovanja poduzeća u djelatnosti 55.10 „Hoteli i sličan smještaj“ za 2023. godinu pokazuje kako je u toj godini bilo aktivno 1.572 poslovnih subjekata koji su ostvarili ukupne prihode od 3,1 milijardu eura. S obzirom na veličinu poslovnih subjekata u 2023. godini bilo je 1.205 mikro, 277 malih, 73 srednje velikih i 17 velikih poduzeća. Analiza financijskih pokazatelja deset vodećih trgovačkih društava u djelatnosti „Hoteli i sličan smještaj“ ukazuje na pozitivna kretanja sektora tijekom 2023. godine. Osnovna obilježja poslovanja promatrane grupe turističkih poduzeća su povećanje prihoda i zaposlenosti te poslovanje s dobiti. Ukupni prihodi deset vodećih trgovačkih društava ovog sektora u 2023. godini iznosili su 1,3 milijarde eura i bili za 4,8 posto veći u odnosu na prethodnu godinu. Broj zaposlenih povećan je s ukupno 12.702 u 2022. na 13.561 u 2023. godini (rast od 6,8 posto).

_Tablica 15.

Odabrani pokazatelji deset najvećih trgovačkih društava prema prihodima u 2023. godini

	Ukupni prihod (u mil. eura)	Bruto dobit (u mil. eura)	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Bruto marža (u %)	Produktivnost (u tis. eura)
Valamar Riviera d.d.	299,5	32,9	0,35	0,97	11,0	85.985,8
Maistra d.d.	230,2	36,9	0,31	0,88	16,0	95.908,9
Plava laguna d.d.	214,6	52,7	0,32	1,39	24,6	102.098,2
Arena Hospitality Group d.d.	93,6	7,5	0,33	1,26	8,0	107.933,6
Imperial Riviera d.d.	91,7	3,8	0,33	1,43	4,1	94.929,3
Sunce hoteli d.d.	74,2	5,6	0,27	2,01	7,5	83.261,5
HUP-ZAGREB d.d.	68,1	3,1	0,47	0,60	4,5	78.416,6
Jadranski luksuzni hoteli d.d.	64,2	15,3	0,43	2,32	23,8	106.109,9
Jadranka turizam d.o.o.	59,7	4,4	0,36	0,69	7,4	79.115,4
Liburnia Riviera Hoteli d.d.	58,9	0,6	0,42	0,60	1,0	94.461,7

Napomena: Bruto marža = bruto dobit/ukupan prihod * 100; koeficijent tekuće likvidnosti = kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze; koeficijent zaduženosti = ukupne obveze/ukupna imovina; produktivnost = ukupan prihod/broj zaposlenih.

Izvor: Izračun autora prema podacima Poslovne Hrvatske.

Na Zagrebačku burzu uvršteno je 14 dioničkih društava iz djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. Od vodećih deset društava iz hotelske djelatnosti na Zagrebačku burzu uvršteno je njih šest, i to redom Arena Hospitality Group d.d., Imperial Riviera d.d., Liburnia Riviera Hoteli d.d., Maistra d.d., Plava laguna d.d. i Valamar Riviera d.d. U sastavu burzovnog indeksa Zagrebačke burze CROBEX nalaze se tri trgovačka društva iz turističkog sektora, Arena Hospitality Group d.d. s težinom u indeksu od 2,18 posto, Valamar Riviera d.d. s težinom u indeksu od 9,47 posto i Plava laguna d.d. s težinom u indeksu od 3,47 posto. Nakon što je revizijom indeksa CROBEX od 7. ožujka ove godine Odbor za indekse u sastav indeksa CROBEX uključio dionice društva Maistra d.d., revizijom provedenom 10. rujna dionice tog društva isključene su iz sastava CROBEX indeksa.

Prema podacima Eurostata, u razdoblju od siječnja do kolovoza 2024. godine na području Europske unije (EU-27) ostvarene su 2,2 milijarde noćenja turista, što u usporedbi s istim razdobljem 2023. godine čini rast od 1,8 posto (39,3 milijuna noćenja više). U usporedbi s prvih osam mjeseci pretpandemijske 2019. godine, broj turističkih noćenja zabilježio je rast od 3,1 posto (65,8 milijuna noćenja više). Od ukupno ostvarenih noćenja turista na području EU-27 u razdoblju od siječnja do kolovoza ove godine strani turisti ostvarili su 47,8 posto, a domaći 52,2 posto. U odnosu na isto razdoblje 2023. godine, strani turisti su u turističkim smještajnim objektima u zemljama EU-a ostvarili 47,2 milijuna noćenja više (4,3 posto), dok su noćenja domaćih turista zabilježila blagi pad od 0,7 posto (7,9 milijuna noćenja manje). Promatrajući podatke po pojedinim zemljama, gotovo

sve članice EU-a za koje su dostupni podaci zabilježile su 2024. povećanje broja noćenja u odnosu na prvih osam mjeseci 2023. godine. Iznimka su Francuska i Belgija s međugodišnjim padom broja noćenja turista od 0,8 odnosno 0,3 posto. S međugodišnjim rastom broja turističkih noćenja od 1,6 posto u odnosu na prvih osam mjeseci 2023. godine, Hrvatska je među 26 zemalja članica EU-a za koje su dostupni podaci zauzela 19. mjesto. U usporedbi s konkurentnim tržištima na Sredozemlju, Hrvatska je ostvarila skromniji rast od Albanije (22,6 posto), Malte (14,2 posto), Turske (6,8 posto), Cipra (5 posto), Portugala (3,7 posto), Grčke (3,4 posto), Španjolske (3,2 posto) i Crne Gore (2,2 posto).

Svjetski turizam i dalje se nalazi pred izazovima osjetljive gospodarske situacije, pogoršane agresijom Ruske Federacije na Ukrajinu i najnovijim ratom na Bliskom istoku između Izraela i Hamasa.

Literatura:

- Anić, I.-D. [2024]. Trgovina na malo. *Sektorske analize*.
- Božić, Lj. [2024a]. Telekomunikacije. *Sektorske analize*.
- Božić, Lj. [2024b]. Farmaceutska industrija. *Sektorske analize*.
- Buturac, G. [2024]. Građevinarstvo i nekretnine. *Sektorske analize*.
- Buturac, G. i Rašić, I. [2024]. Turizam. *Sektorske analize*.
- Državni zavod za statistiku. [n.d.]. Preuzeto s: <https://www.dzs.hr>
- Državni zavod za statistiku. [2024a]. *Trgovina na malo u 2023*. Preuzeto s: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/trgovina-i-ostale-usluge/>
- Državni zavod za statistiku. [2024b]. *Indeksi potrošačkih cijena u 2023*. Preuzeto s: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/cijene/>
- Eurostat. [2023]. *SHARES 2022 summary results 2022: Short assessment of renewable energy sources* [24.1.2024.]. Preuzeto s: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/energy/database/additional-data>
- Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti (HAKOM). [2024]. Tromjesečni usporedni podaci tržišta elektroničkih komunikacija u Republici Hrvatskoj, četvrto tromjesečje 2023. godine. Zagreb: Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti (HAKOM).
- Kulišić, B. [2024]. Energetika: obnovljivi izvori energije. *Sektorske analize*.
- Palić, P. [2024]. Hrana i piće. *Sektorske analize*.
- Poslovna Hrvatska. [n.d.]. Preuzeto s: <http://poslovna.hr>
- Rašić, I. [2024]. Kemijska industrija. *Sektorske analize*.
- Zagrebačka burza. [n.d.]. Preuzeto s: <https://www.zse.hr/>

Izdavač

Ekonomski institut, Zagreb
Trg J. F. Kennedyja 7,
10000 Zagreb
Telefon: 01 2362 200
Fax: 01 2335 165
<http://www.eizg.hr>

Za izdavača

Ivana Rašić, ravnateljica

Glavna urednica

Ivana Rašić

Autori analize

Ivan-Damir Anić, Ljiljana Božić,
Goran Buturac, Biljana Kulišić,
Petra Palić, Ivana Rašić

Izvršna urednica

Doris Dresto

Lektura

Doris Baničević

Grafičko uređivanje i priprema

Jelena Marčetić

Grafičko oblikovanje

Studio 2M

Slika na naslovnici

CCO javna domena

Napomena

Sektorska analiza autorskog je karaktera i ne odražava nužno stav Ekonomskog instituta, Zagreb.

Sljedeća analiza *Energetika* izlazi u veljači 2025.

Sufinancira Europska unija – NextGenerationEU. Izneseni stavovi i mišljenja pripadaju samo autorima i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije.

Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.